

ŠT. 8-9 * 75

V tej številki:

- * Jubilejna
in svobodna
Draga
- * Tridesetletnica
slovenskih šol
- * Zadnji intervju
s Tonetom
Kraljem
- * Strelj v Španiji

MLADIKA

IZHAJA DESETKRAT V LETU

1975 LETO XIX. ŠTEV. 8-9

Poštnina plačana v gotovini -
Skupina III/70

K A Z A L O

Jubilejna in svobodna Draga Maks Šah: Ob tridesetletnici slovenskih šol . . .	105
Milena Merlak: Njena denarnica . . .	107
Sergij Pahor: Ob zadnjem intervjuju s Tonetom Kraljem . . .	110
Streli v Španiji . . .	111
K.B.: Za malodušje res ni povoda . . .	112
Ivo Jevnikar: Trst ima novega škofa . . .	113
M.: Slovo od prof. Rada Bednarika . . .	114
M.B.: Proste misli o izobrazbi . . .	115
Maks Šah: Pred parlamentarno razpravo o reformi višjih srednjih šol . . .	116
Ivan Peterlin: Telesna kultura in šport . . .	117
F.M.: Z nahrbtnikom na Ojstnik . . .	118
Pričevanja: Mini Draga 1975 in Žabnice 1975 . . .	119
Vladimir Kos: Še preden bo odšla v megli . . .	120
Za sodobne žene in dekleta: Iz dnevnika mlade družine, Kako približati svet vere predšolskim otrokom, Naš intervju z otroško vrtnarico, Zdravje iz narave . . .	123
Antena . . .	124
Zamejska in zdomska literatura . . .	126
Ocene . . .	128

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR:

Marija Besednjak, Martin Breclj, Ivo Jevnikar, Barbara Lapornik, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavec, Franc Mljač, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Jože Peterlin (glavni urednik), Ivo Petkovšek, Ester Sferco, Maks Šah, Drago Štoka, Peter Svagelj, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema).

ZUNANJA OPREMA:

Edvard Žerjal

Vsi pisci in uredniki sodelujejo brezplačno

Uredništvo in uprava: 34133 Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189 - Poduredništvo v Gorici: SKAD Poštni tekoči račun 11/7019 »Mladika« - Trst

Registrirano na sodišču v Trstu št. 193

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

ismapismapismapismapis

SLOVENSKI EKSPANZIONIZEM

Tednik »Il Meridiano« je 9. oktobra objavil na 3. strani komentar k sporazumu med Italijo in Jugoslavijo. Članek je obširno razpravljal o tukajšnjih nacionalističnih skrajnežih in z njegovo sodbo se lahko tudi v celoti strinjamo. Zadelo pa me je trditev, ki je bila vržena na papir mimogrede, v oklepaju, in ki v nadaljevanju članka ni bila ne razvita ne utemeljena.

Ko člankar govori o italijanskem nacionalizmu, ki je bil glavna značilnost tukajšnjega fašizma, mimogrede navrže tudi misel o slovenskem ekspanzionizmu («un certo espansionismo sloveno»). Kaj je člankar s tem mislil, ne vem, ker te trditve ni razvil. Vendar sklepam — če pomislim, da se je v eni prejšnjih številkih obregnil ob neko sliko v slovenski skupščini —, da je mislil na ideale tistih Slovencev in partizanov, ki so med zadnjo vojno padali v boju proti fašizmu in nacizmu. Ti idealisti so bili vsaj na Primorskem — in to ni nobena skrivnost — priključitev Primorske k Jugoslaviji. Da je danes stvarnost taka kot je, da je meja, ki je nastala po tej vojni, nespremenljiva in nedotakljiva, tega se danes menda zaveda vsak trezen človek. Izjema so samo nekateri italijanski revanšistični krogi, za katere pa se je izkazalo, koliko veljajo. Toda če že govorimo o tem, kar je bilo v preteklosti in če govorimo o slovenskem ekspanzionizmu, potem je tudi prav, če se brez predsodkov živimo vsaj v leto 1945, ko je bila vsa obala od Barkovelj do Devina izključno slovenska in ko je bilo vse ozemlje okoli Trsta izključno in povsem slovensko, naseljeno s Slovenci in to od naselitve pred več kot tisoč leti. Nihče od nas danes tega ne bo pogreval. Toda kdor že piše o slovenskem ekspanzionizmu s tako lahkoto, bi bilo prav, da pomisli tudi na ta dejstva. Seveda, bo odgovoril, kaj pa Istra. In res mu ne moremo ugovarjati, vsaj kar zadeva istrska obalna mesta, ni skrivnost, da so bila v večini italijanska. Toda po tej poti ne bi prišli do konca,

zato bi bilo bolje o vsem tem molčati. Ali pa napisati vse. A ne pavšalno, kot je bilo zapisano v omenjenem članku.

Sledi podpis

RADIO

Spoštovano uredništvo!

Na Radiu Trst A so v začetku tega meseca zamenjali siglo oddaje »Glasba po željah«. Ne vem, koliko poslušalcev je z novostjo zadovoljnih in koliko ne. Jaz spadam vsekakor med zadnje in bi imel s tem v zvezi nekaj pripomb.

1) Zamenjava glasbene sigle je kajpak malenkosten dogodek, ni pa le stvar Radia, saj so oddaje zaradi poslušalcev in imamo zato pravico do pripomb.

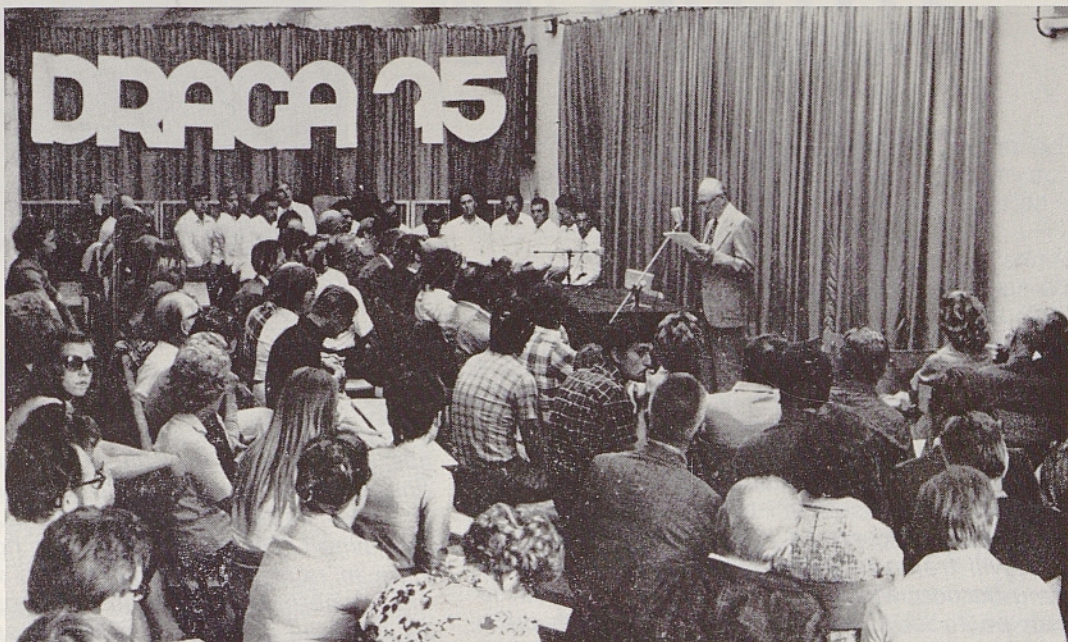
2) Dosedanja sigla, »Blejska polka«, je bila v rabi skoraj 30 let. Ker je niso zamenjali po 5, 10 ali 20 letih, je bila očitno priljubljena ali vsaj sprejemljiva, sicer bi slišali v javnosti kake pripombe.

3) Trideset let neke glasbene sigle pomeni že tradicijo. To se pravi, da prihajamo na področje, kjer prevladuje normalna težnja po ohranjanju. Opažamo jo tudi pri drugih radijskih postajah. Ljubljanski radio ima svojo kukavico nespremenjeno že iz davnih predvojnih let: dala je skozi že vse mogoče okupacije in osvoboditve, pa se vendar nikomur ni zdelo potrebno, da jo odpravi. Tudi glasbena napoved italijanskega »Telegiornala« traja že menda od vsega začetka; enkrat ali dvakrat so spremenili aranžmà, jedro pa je ostalo. Cela desetletja je nespremenjena sigla »Glasbe po željah« na ljubljanski in koprski postaji, ki sta prevzeli posrečeno domislico te rubrike prav po tržaškem vzorcu. Že po teh bežnih primerjavah vidimo, kako modra vodstva vedo, da so določene konstante nekaj, kar je ljudem ljubo.

(dalje na 3. strani platnic)

Posamezna številka Mladike stane 300 lir. Celoletna naročnina 3000 lir. Letna naročnina za Jugoslavijo 60 din. Letna naročnina za druge države je 7 US dolarjev ali enakovreden znesek v tuji valuti.

JUBILEJNA IN SVOBODNA DRAGA

Slovesni
začetek
v Dragi

Študijski dnevi Društva slovenskih izobražencev so letos potekali v znamenju jubileja in polemike. Bili so namreč deseti po vrsti, hkrati pa je bila nad njimi senca vnanjih posegov. Obe dejstvi vabita k razmišljanju, ki nujno obsega pregled opravljenega dela in načelno trasiranje poti, ki je pred nami v novem desetletju.

Cilj Drage je bil od vsega začetka jasen in plemenit. Slovenci vseh nazorov in iz vseh krajev sveta naj bi imeli enkrat na leto priložnost, da se pogovorijo o življenjskih problemih svojega naroda, iščejo zanje rešitev in jih — kjer in kolikor je to mogoče — tudi aplicirajo. V desetih letih je na desetine predavateljev in na stotine diskutantov prispevalo svoje znanje, izkušstva in ideje, kar vse je predstavljalo duhovno gradivo za spoznavanje naših problemov, za reševanje vrednot in za oblikovanje naše prihodnosti. Glavno gradivo je zbrano v zbornikih, veliko drobcov pa je neposredno obogatilo duhovni svet udeležencev in bilo katalizator v procesih našega boja za ohranjanje na vseh ravneh. Pri tem je bilo temeljno načelo: popolna svoboda za vsakogar in za vsako misel. Vsakdo je lahko povedal in prispeval svoje ter seveda svobodno dopustil, da mu drugače misleči tudi oporekajo. To je bil zares dialog, pristen in koristen tudi — in zlasti — v kresanju nasprotujočih si pogledov in sodb. Draga je bila vsa ta leta najsvobodnejša slovenska tri-

buna, ki je do najvišje mere spoštovala pluralizem.

Kot odraz pluralizma so organizatorji jemali na znanje tudi kritične pripombe na račun osnovnega koncepta v organiziranju študijskih dni. Del Slovencev, ki v zamejstvu in zdomstvu načelno odklanjajo vsak stik s sedanjim jugoslovanskim režimom, je ostro obsodil dejstvo, da so v Dragi lahko vsa ta leta nastopali tudi predavatelji iz SR Slovenije. Načelni kritiki so očitno prezrli praktično vrednost svobodnih srečanj v vzdušju, ki je možno le v popolni svobodi. Prav tako pa je DSI vzelo na znanje tudi kritiko iz diametralno nasprotne strani. Vsem je znano, da je SZDL Slovenije letos v zadnjem trenutku sporočila organizatorjem, da bo ljudem iz SRS »odsvetovala« udeležbo, in to zaradi zasnove programa. Tudi ta poseg, ki ga je javnost sicer ocenila za nekaj bistveno drugega kot le za kritično pripombo, ni mogel Drage zbegati in še manj načeti pri koreninah. Arhiviran je bil kot spričevalo določenih razmer in določenih sil.

Poslanstvo Drage ostaja kljub takim incidentom jasno in plemenito še naprej. Mogoče po najnovejših izkustvih še bolj. Tudi v novem desetletju bo idilični košček sveta pod Bazovico zbirališče svobodnih Slovencev, ki jih preganja blažena strast neplačanih ljudi: ljubezen in skrb za usodo lastnega naroda.

Ob tridesetletnici slovenskih šol

Znanstveni licej »Fr. Prešeren«
in trgovski zavod »Žiga Zois«

Veliko je že bilo napisanega in marsikdo si lasti monopol in zasluge za oživitev in ustanovitev slovenskih šol, ki jih je uničilo fašistično nasilje. Po nasilni zadušitvi slovenskega šolstva na Primorskem so številni rodoljubi skušali šolo nadomestiti z zasebnimi tečaji, z razpošiljanjem knjig, duhovniki pa so si v kaplanu Čedermacu postavili trajen in trden spomenik zvestobe svojemu narodu. Med vojno, ko smo vsi, bodisi doma, po taboriščih, po gozdovih in ječah pričakovali boljše in pravičnejše čase, je bila slovenska beseda preganjana. Vsi pa smo se oklepali vsakega svetlega in toplega žarka, ki je obetal svobodo. Na Primorskem slovenskih šol ni bilo več že vrsto let. Na Štajerskem in Gorenjskem jih je okupator čez noč uničil. Po padcu fašizma se je po 8. septembru 1943 nemški okupator znesel tudi nad Primorsko. Črno sraico je zamenjal trdo okovani pruski škorenj. Isti okupator, ki je uničil slovenske šole na Štajerskem in Gorenjskem, jih je dovolil na Primorskem. Slovenci so se znašli v slepi ulici: ponudbo sprejeti ali zavrniti. Ali naj slovenski otrok še naprej obiskuje italijansko šolo, ker druge ni bilo?

OF je razglasila: ničesar sprejeti od okupatorja. Drugi pa so rekli: če smejo imeti Italijani pod nemškim okupatorjem svoje šole, zakaj jih ne bi smeli imeti tudi Slovenci. V zaslepljenosti so terenci zavračali slovenske otroke od slovenskih šol, če pa so še naprej obiskovali italijanske šole, so jih pustili v miru. Priče takega početja so še žive.

Proti koncu vojne zasledimo kar troje vrst šol. Zares prave ljudske šole, izraz krajevnega zavesti. Šole pod nadzorstvom krajevnih odborov OF na področju NOV. Potem šole, ki jih je dovolil nemški okupator na svojem zasedenem ozemlju. Vse te šole so se večkrat srečavale in vsakdo jih je hotel imeti za svoje.

Po končani vojni pa so bile v pasu A pod ZVU ustanovljene in obnovljene slovenske šole. Ta pas se je po mirovni pogodbi leta 1947

nekoliko skrčil, prav tako tudi leta 1954, ko je bil del miljskih hribov dodeljen bivši coni B.

Jesen 1945. Jesen oddiha, številnih načrtov, nad in prerekanj, pa tudi razočaranj. Kar imamo danes in še živi, je sad modrih odločitev. Imeli bi lahko mnogo več, če bi pred 30 leti drugače ravnali, se realno soočili in načrtovali. Številne in nepretehtane odklonitve v tistih mesecih so nato zahtevale 30 let neprestane borbe za narodne pravice, med katere spada tudi pravica do lastnih šol vseh vrst in stopenj, pa tudi odločanja o njih.

Politična zaslepljenost nam je samo škodila.

Brž ko so se v jeseni 1945, torej pred 30 leti odprle slovenske šole pod ZVU, je v šolskem letu 1945-46 obiskovalo osnovne šole 5289 učencev, nižjo gimnazijo 516, Znanstveni licej 111 in Trgovsko akademijo 53 učencev. Skupaj torej 5969 učencev samo na Tržaškem. Število učencev osnovnih šol se je v naslednjem šolskem letu še dvignilo na 5302 učenca, nato pa je zlasti po letu 1948 zaslediti občuten padec. Ljudje, ki so prva leta objeli slovensko šolo, so se polagoma zaradi političnih okoliščin ohladili in osnovna šola je komaj vzdržala, da število učencev ni padlo pod tisoč. Kje so vzroki? Nezavednost in politične okoliščine, ki so hotele tudi šolo podrediti strankinim interesom. Tem težnjam so se pridružili še podpihovalci, ki so menjali le srajce, po mentaliteti pa so ostali isti.

Od 8. oktobra 1945, ko je ZVU izdala Okrožnico št. 8 o ustanovitvi slovenskih in hrvaških šol na Tržaškem, Goriškem in Puliskem, je preteklo 30 let. Na vseh treh področjih se je marsikaj menjalo in spremenilo. Slovenske šole na Tržaškem so ostale. Ostale so tudi na Goriškem. Doživele so marsikaj, a so izpričale svojo življenjsko silo in voljo, da hočejo živeti in v resnici tudi živijo. Ni sicer vse idealno in urejeno, kot bi želeli. To pa so življenjske okoliščine, s katerimi se moramo dnevno soočati.

NJENA DENARNICA

Vetrovno sončno dopoldne je zveneče odmevalo na posušenem asfaltu in se vihavo zagajalo v odprta okna. Meta je stala pred kavarno in čakala na tramvaj. Nestrpno se je prestopala z ene noge na drugo in v roki vrtele rdečo vrečico iz polivinila, iz katere se je videla črna torbica.

— »Ali se vam mudi?«

Okrenila je glavo in zagledala drobno ženico v preprosti svetli halji, posuti z temnomodrimi cvetlicami, ki so bile že obledele od pranja in sonca. Majhne, med gubicami skrite oči so se ji prijazno nasmihale:

— »Ne preveč. Čakati pa sem se vseeno naveličala,« je odgovorila.

— »Saj bo vsak čas prišel,« je rekla ženica dobrodušno, kot bi jo hotela pomiriti. Nenadoma je napravila majhen korak. Z naglo kretnjo je pobožala dekletovo svilen obleko.

— »Kako lepa obleka!«

— »Ni sile,« se je redkobesedno branila Meta, ker ji je priznanje godilo. »Ali vam ugaja?« Rahlo se je zasmejala in se zravnala. Domislila se je, da je danes pravzaprav lepa v tej črni

obleki z bleščečimi rožami, ki jo napravi še bolj vitko, kot je v resnici. Pozabila je že, kako dolgo se je morala zjutraj pripraviti s sestro, da ji jo je posodila.

Pripeljal je tramvaj. Meta se je naglo zrinila med vstopajoče in se ni več menila za ženico. Pred sprevodnico je vzela denarnico iz torbice in poiskala potrebni kovanec. Ko je hotela vtakniti denarnico nazaj v torbico, ji je denar padel iz rok. Naglo se je sklonila, da bi ga pobrala. Tisti trenutek je spet zagledala ženico, kako ji z nasmejanim obrazom stare znanke že daje njen izgubljeni denar v roko.

»Hvala,« je rekla in se v zadregi nasmehnila. Ljudje za njo so že godrnjali, ker je sprevodnica še vedno čakala nanjo.

Meta je temno zardela in hlastno potegnila sprevodnici iz rok vožni listek, da hi se lahko čimprej umaknila na drugi konec voza.

Ko se je nekoliko umirila, se je spomnila, da še ni zaprla torbice. Prijela je za zadrgo, a jo je takoj spet izoustila. Mrzlično je segla v torbico. Zastonj! Otipala je samo robec in rdečilo. Kje je denarnica? Vroč val ji je obllil telo, obraz ji je zažarel, kot da bi se ji vneli lasje.

Odlični
gostje
v Dragi

— »Denarnica mi je zmanjkala,« je hripavo izdabila, ne da bi se dobro zavedala, kdaj, in prepadeno pogledala okoli sebe.

Okoli stoječi so prisluhnili.

— »Kje pa ste jo imeli nazadnje?« je vprašal starejši moški s klobukom, ki je stal poleg nje.

— »Ko sem kupovala vozni listek, sem jo še držala v roki,«

— »Pa ste vse pregledali?«

— »Ali ste imeli veliko v njej?«

— »Kdo pa mislite, da vam jo je vzel?«

V tramvaju je završalo kot pred nevihto in vprašanja so padala vsiljivo z vseh strani kot toča po zelenem klasju.

Meta je v zmedenosti ponovno brskala po torbici, ne da bi pričakovala, da bo kaj našla. Polastil se je občutek, da se ji je zgodila velika krivica.

— »Ljudje so res grdi,« je rekla uporno in s težavo zadrževala solze.

— »Kdo pa mislite, da vas je okradel, a. Po-veite, no!« je planila pokonci dehela potnica z neokusnim globokim izrezom. Prerinila se je k Meti in odprla pred njo svoj cekar, poln solate in mladega krompirja.

— »Kar poglejte, kai imam, da ne boste mislili, da sem vas jaz okradla. To je že preveč!«

Razburjeno je premetavala krompir po solati in pogledovala Meto, kakor da ji namerava prisoliti zaušnico. Njen zgled je učinkoval.

Trenutek nato so že vsi drugi potniki začeli razstavljati vsebine svojih torbic, cekarjev in žepov.

»Še nikoli nisem nikomur nič vzela, pa sem že šestdeset let na svetu!« je vpila osivela ženska. »Takale smrklija bo meni poštenost iema-la. Izmislila si je vso reč, da bi ji kdo kaj dal!«

Meta je trepetala po vsem telesu. Takega razburjenja ni pričakovala.

— »Sai nisem nikogar obdolžila,« je plašno jecljala. Nič več ni mislila na denarnico. Tisti izgubljeni denar bo že prebolela, ko bi le osebne legitimacije ne imela notri. Samo, da bi prišla niena postaja! Videla se je že, kako teče po ulici in joka zaradi vseh teh sovražnih oči in surovih besed, ki jih ni bila navajena.

— »Le kai vpijete nad njo,« se je nepričakovano oglasila sprevodnica, ki se je prerinila naprej, ko je zaslišala hrup. »Če se bomo vsi drli, ne bomo nikamor prišli. Vi, gospodična, pa še malo pomislite. Mogoče se spomnite, kdo se je največ sukal okoli vas.«

Vsi so umolknili. Množica pogledov je nemirno zaplavala po tramvaju. Nekatere med njimi je bil tat. Toda nihče ni imel te besede napisane na čelu.

Meta si ni upala nikomur pogledati v obraz, ker se je bala, da bo spet kdo skočil pred njo

in začel vpiti, da je nedolžen. V duhu je naglo obnovila prizor pred sprevodnico, ko ji je padel kovanec, ki ga je potrebovala za vozovnico, iz rok.

»Če je kdo, potem je to ona. Ves čas se je sukala okoli mene,« je rekla nenavadno glasno in z očmi spreletela okoli stoječe.

Vsi so sledili njenemu pogledu.

»Katera?« je nehote v imenu vseh vprašala sprevodnica.

— »Tista! Tam pri vratih!«

Meta si je pričela naglo utirati pot skozi obroč, ki so ga napravili potniki okoli nje. Spet je začela upati, da dobi svojo denarnico.

Tesno za njo je šla sprevodnica, potem pa so pritisnili še potniki. Ženica v svetli halji se je ravno pripravljala, da izstopi, ker se je bližala postaja.

Tramvaj je zapiskal. Pripeljal je na postajo. Sprevodnica je naglo stopila k vratom in zaprla izhod.

»Gospodični so ukradli denarnico! Ali naj pokličem policista, da preišče voz?« je zavpila vozniku.

Potniki so začeli godrnjati.

»Nesramnost prve vrste! Mudi se mi!« se je jezil moški z velikim usnjenim kovčkom.

Meta, ki se je zbal naraščajočega nemira med potniki, je naglo rekla sprevodnici:

— »Ne, ni treba! Če je kdo kriv, potem je tale ženska! Izstopila bom z njo in poklicala policista, da jo preišče!«

Ženica jo je mirno gledala, kot da ne ve, kaj se dogaja okoli nje.

— »Le hitro se odločite! Zaradi nekaj desetakov ne bomo zaustavljali prometa!« je zavpil voznik, ne da bi vstal s sedeža.

Sprevodnica se je umaknila od vrat. Ženica je počasi izstopila. Velika oguljena torba, ki ji je visela čez roko, jo je ovirala. Meta je naglo skočila za njo. Samo, da je prišla s tramvaja!

— »Gospa, počakajte malo! Nekaj vas moram vprašati!«

Prijela je ženico za roko in ta se je brez upora pustila peljati na drugo stran ceste v samotni kot med dvema hišama. Tramvaj je odpeljal.

— »Nisem si mislila, da ste zato tako prijazni z menoj, da me boste lahko okradli!« je Meta ogorčeno očitala ženici, ki jo je še vedno samo vprašujoče gledala. Postaljo ji je neprijetno. Tatu si je predstavljala drugače, bolj upornega in nevarnega. Poiskati mora policista, da jo bo preiskal; njej je bilo preveč nerodno, če bi ji morala sama reči, da naj odpre tisto veliko oguljeno torbo. Kakor nalašč se je mimo nje pripeljal mlad policist na kolesu. Meta je stekla k njemu.

— »Trenutek prosim!«

Dr. Rudolf
Klinec
predava
v Dragi

Stopil je s kolesa: — »Kaj pa je?«

— »V tramvaju so ukradli denarnico. Zdi se mi, da jo je tale ženska. Prosim, če bi jo preiskali!«

Policist si je popravil usnjen pas in odločno stopil k ženici.

— »Odprite svojo torbo in zložite vsebino iz nje!«

Meta je napeto čakala! Kako bi si oddehnila, če bi denarnica bila v torbi! Ženica je brez besede ubogala! Odprla je torbo in začela poslušno iz nje jemati majhne in velike, enobarvne in pisane kose blaga, obledele kopalke, staro, komaj še uporabno denarnico v obliki podkve, kose usnja in papirja. Na vsem lepem pa se je razburila: »Kaj pa vendar hočete od mene? Jaz nisem nikomur nič ukradla. Reva sem, s majhno pokojnino, kradem pa ne! Kar pogledajte, kaj imam!« je vpila s spremenjenim, zvišanim glasom in razburjeno pograbila vrečko iz časopisnega papirja, v kateri je bilo še nekaj češnjevih pecljev in pečk, in jo zagnala po tleh.

— »Ona vam denarnice di ukradla! Saj vidite, da ni takšna!« je dejal policist Meti in se naglo odbeljal s kolesom, kot da bi se sramoval pred ljudmi, ki so se začeli zhirati okoli njih. Tudi Meti je bilo nerodno. Vendar bolj pred ljudmi kakor pred ženico.

— »Saj je vse zastoj! Kdor je vzela, ta je znal tudi skriti,« je rekla okoli stoječim. »Vi pa kar pospravite to vašo kramo!« se je hladno obrnila k ženici. »In oprostite, če sem vas užalila.«

Še vedno ji ni popolnoma zaupala. Človek, ki pobere vse, kar najde na cesti, se gotovo tudi denarnici ne bi umaknil. Najraje bi ji rekla, da naj izprazni še velike žepe, ki jih je imela na halji, pa se je bala, da bo začela ženica spet vpiti.

— »Nasvidenje! Moram iti, da se mi še kaj ne zgodi! Danes, ko so ljudje tako nesramni, mora biti človek na vse pripravljen!«

Ne da bi se še menila za ženico, ki je izložene predmete molče zlagala nazaj v torbo, je odšla po cestnem tlaku in na prvem križišču krenila v stransko ulico proti svojemu stanovanju. Bila je slabe volje. Zakaj se mora ravno njej vedno kaj pripetiti? Segla je z roko v torbico, da se še enkrat prepriča, če je res prazna. Pri tem je spustila enega od ročev vrečke. Tedaj se je razmaknil papir, ki ga je kupila za zavijanje zvezkov, in prikazala se je denarnica. Polglasno je vzkliknila od presenečenja! Kdo bi si mislil, da je vtaknila denarnico v naglici v vrečko in ne v torbico! Še sreča, da je ni našla že v tramvaju, pred vsemi bi se osmešila. Tudi denar je bil še notri. Pospešila je korak. To se ji bodo smejali domači, ko jim bo povedala, kaj se ji je primerilo.

Tedaj je zagledala, kako prihaja iz prečne ulice proti njej ženica v svetli halji. Velika črna torba ji je udarjala po nogah. Meta se je ustrašila. Naglo je pogledala v vrečko, če se morda ne vidi denarnica! Ne bo ji povedala, da jo je našla. Morda pa bi ji vseeno morala? Predno se je utegnila odločiti, je bila ženica že pri njej.

— »Škoda, ker niste nič dobili. Drugič morate bolj paziti na denar!« je preprosto rekla brez vsakega sledu nejevolje v glasu in se komaj zaznavno nasmehnila.

— »Bom, bom!« je vneto zatrjevala Meta, kot učenec, ki se želi poboljšati. Predno je utegnila karkoli reči, je ženica že odhitela dalje. Rada bi jo poklicala nazaj, pa ji je zmanjkalo glasu. Ustrašila se je te male ženske, ki je nenadoma silno zrasla pred njo. Zavedala se je, da ji je napravila veliko krivico, ki je ni niti najmanj popravila, pa ji je bila vseeno odpuščena.

Ob zadnjem

intervjuvu s Tonetom Kraljem

Ko sem v zadnjem mesecu prebiral zapiske, ki so se v slovenskem tisku zvrstili ob smrti Toneta Kralja, se nisem mogel znebiti občutka, da so vsi pisali o njem bolj iz neke dolžnosti, bolj zaradi formalnosti, kot pa iz nuje žalostnega spoznanja, da smo izgubili resničnega umetnika, moža velikega formata, kateremu se nismo še oddolžili. Eni so pisali zato, ker je pač poslikal 40 cerkva, drugi pa zaradi njegovih del s tematiko iz narodnoosvobodilnega boja. Zaradi tega se skoro nikomur ni posrečilo približati se Tonetu Kralju in ga skušati spoznati kot človeka in umetnika. Povečini smo brali kronološko nezanesljive sezname njegovih del, zgubljene fraze in enostranske ocene njegovega opusa, od začetkov, ko je utemeljeval ekspresionizem na Slovenskem, do povojne dobe, ko se je zavestno približal ljudstvu. Izgubili smo slikarja, kiparja, grafika, pozabljali pa, da smo se predvsem poslovili od velikega narodnjaka, ki je svojo ljubezen do slovenskega ljudstva pisal na stene primorskih cerkva, s katerih je tudi proglašal svoj antifašizem in svoje prepričanje na socialnem področju. Pozabljali, da je pri tem osebno tvegaval in da ni za to nikoli dobil primerne gmotne podpore, kaj šele plačila. Pozabljali, da je lastno kvalitetnejšo ustvarjalnost in možnosti napredka svojega likovnega izraza zavestno žrtvoval poslanstvu med Slovenci na Primorskem in načrtu, ki ga je kljub fašistični diktaturi, vojni dobi in neurejenim razmeram po vojni skoro popolnoma uresničil.

Ko sem ga obiskal na dan pred njegovo 75 letnico na domu na Gerbičevi 11 v Ljubljani, je bil že hudo bolan. Niti tri tedne kasneje so ga pokopali v Kostanjevici na Dolenjskem, kjer je ustvarjal zadnjih pet let svojega življenja. Ugono-

bila ga je kruta bolezen, potem ko ga je pred letom dni zadela srčna kap sredi naporov za njegovo najbolj monumentalno delo: Gubčev štiri metre visok kip v bronu, ki bo stal sredi upravno kulturnega središča krške občine.

22. avgusta me je sprejel sede na postelji, ki jo je zapuščal le za kratek čas, v ateljeju, ki si ga je bil dogradil v hiši s honorarjem Katinare (in to je bil obenem tudi njegov največji zaslužek v 50-letnem slikarstvu po slovenskih cerkvah). Za njegov jubilej sem želel dobiti njegovo osebno pričevanje o začetkih delovanja na Primorskem, iz njegovih ust spoznati ljudi, ki jih je takrat srečal, razumeti njegove umetniške odločitve. Pričakovati toliko od njegovega izmučenega telesa je bilo preveč, beseda mu je zastajala in Tone Kralj, ki je bil znan kot nekoliko trd sogovornik, se je ob spominih na svoje prve poti po Primorski nehote raznežil ... otroci, ki niso smeli govoriti slovensko in ki so ga prihajali gledat med delom ... kanalski župnik Eele, ki se je zanj vedno zavzemal in ga podpiral ... spor z goriškimi škofijskimi krogi po poslikavi cerkve v Volčah, ker so njegove podobe bile premalo realistične ... in nato spomini nad »čudovitim, elastičnim, razgledanim Vergilom Ščekom, ki ga je pritegnil v Avber in nato med vojno še v Lokve ... in Višarje, kamor ga je poslal reševat slovenski značaj božje poti nadškof Sedej, ki je medtem spremenil mnenje nad slikarjevo avantgardnostjo ... in nato Jože Abram-Trentar v Pevmi ... kako se je v drugi dobi svojega ustvarjanja zavestno in hote usmeril v bolj ljudski, oziroma ljudstvu bolj razumljiv slog slikarstva in kako je ljudski element bil vedno bogato zastopan v njegovih delih...

Povsod je Tone Kralj vtisnil svoj osebni pečat in ustvarjal priče slovenstva, povsod uresničeval načrt, ki mu je zasvetil v viziji prihodnosti, ko se je med prvo svetovno vojno znašel nekje na fronti blizu Doberdoba. Ta načrt ga je pripeljal do tega, da je poslikal 40 cerkva, v glavnem na najbolj ogroženem delu slovenskega narodnega ozemlja.

Vse to nalaga primorskim Slovincem veliko odgovornost, da bomo njegovo veliko in obsežno dediščino znali ohraniti kasnejšim rodovom, predvsem da bomo ubranili njegova monumentalna dela pred propadom, kar se ponekod že dogaja ob vsestranskem molku odgovornih in prizadetih Moralih bomo šele ovrednotiti njegovo delo, ga analizirati in pripraviti strokovnjaka, da se bo lotil monografske študije. Do zdaj so se strokovni krogi namreč skrbno izogibali Toneta Kralja in njegovega dela; proti njemu so bili polni pomislekov in so ga v svoji pretirani kritičnosti odklanjali, češ da si je dovolil neumestne posege v arhitekturo cerkva in da je večkrat izločil, kar bi utegnilo biti zanimivo za zgodovino. Če je to morda v neki meri res, pa bo morala kritika tudi to utemeljiti z dokazi, ker si je Tone Kralj svobodo privoščil večinoma samo pri arhitektonsko neizrazitih objektih, ki jih je s svojo sliko lahko samo oplemenitil in jim povečal veljavo, kaj šele, da bi kaj pokvaril. Prav deljenost mnenj o Kraljevem delu pa nam narekuje potrebo, da našega slikarja bolj resno preštudiramo in se zanj zavzamemo.

SERGIJ PAHOR

Tone Kralj: Štanjel (olja)

Streli v Španiji

Slišati jih je bilo razločno po vsej Evropi. Stari kontinent se je spremenil v odmevnico, ki je posredovala zločeste zvoke do zadnje vasi, kjer še živijo ljudje s čutom za pravico in svobodo. Demokrati vseh prepričanj so z gnusom przrli »fineso« diktatorja, ki je dovolil puške namesto »garrotte«. Vedeli so, da je ta koncesija le strah pred še hujskim gnevom in obsodbo. Ni težko uganiti, kaj je hotel generalisim Franco, ko je dopustil usmrtitev petih ljudi, borcev za svobodo Španije in njenih narodov. Hotel je pač zastrašiti sile, ki jih pa ne bo mogel ustaviti. Železna »logika« vsakega diktatorja. Težko pa je razumeti, čemu vsaj zaradi hladnega računa ni izbral drugačne poti, ki bi mu prihranila nedvomno predviden odgovor vsega civiliziranega sveta. Tu smo pred edino možno skrivnostjo, ki se ji pravi: delirij ob zatonu.

Demokratični Slovenci, ki smo proti vsaki diktaturi, se pridružujemo enodušni obsodbi te krvave maščevalnosti. Tu sploh ni kaj razpravljati. Narod ali ljudstvo, ki živi v nasilju, ima vedno pravico, da si poišče izhod iz njega, tudi s silo. Država, ki ne dopušča svobode, odvezuje svoje podanike ne le od pokorščine, marveč tudi od tradicionalnih, viteških oblik boja. Edini imperativ, ki se pri tem postavlja, je v tem, da ne smejo padati nedolžne žrtve. Za ta aspekt boja za svobodo smo demokratični Slovenci še posebej občutljivi, ker imamo preveč tragičnih izkušenj iz naše medvojne tragedije. Zato še tembolj iskreno želimo Španiji in njenim narodom, da bi si izbojevali svobodo na neomadeževan način, in da bi ta svoboda potem tudi zares ostala svoboda.

Tone Kralj: Mati (les)

Za malodušje res ni povoda

razmišljanje

Slovenci včeraj in danes

Od časov velikega slovenskega pisatelja Ivana Cankarja se zdi, da med velikim delom slovenskega izobraženstva vse preveč prevladuje nagnjenost k otožnosti, k malodušju, k občutku težke usode, saj so slike iz socialnega življenja, ki jih je pisatelj napisal, tako pristne in umetniške, da se nam zdijo večne kakor umetnost sama.

Na narodnostnem in političnem področju pa so to malodušje ob slovenski usodi še bolj po-

Tone Kralj: Freska v župni cerkvi v Avberju

glabljali ideološki klišeji avstronemštva o Slovencih, ki so bili na poti velenemškemurodu do Jadrana. Avstronemško zgodovinopisje, tisk in propaganda so izdelali teze o »nezgodovinskem« slovenskem narodu, o podjarmljenem slovenstvu, ki so mu vladali »nemški« grofje in venstvu, ki so mu vladali »nemški« grofje, kralji in podobno.

Vzdušje porajajočih se revolucionarnih in socialističnih idej pa je bilo za takšne teze na prelomu tega stoletja še posebej sprejemljivo. Tlačen narod, ki da mu »tujci« delajo krivico, a da se bo rešil okov, se povzdignil v vseslovenskem bratstvu itd. In v resnici je prav ta zanos odigral, kakor je že nebogljen, pomembno vlogo v najkočljivejših trenutkih slovenskega odločanja.

Toda istočasno tudi ni zanikati, da takšno gledanje in zanos zaradi preozkih in neresničnih klišejev nikakor ni mogel dati slovenskim ljudem

pravega pogleda na us'varjalno slovensko preteklost in da se ti še danes v svetem prepričanju o slovenski ponižnosti, majhnosti, siromaštvu in še čem, nočejo sprijazniti z dejstvom, da bi bili nekaj več in mogli narediti več, kot pa si predstavljajo.

Slovenci nikakor niso »nezgodovinski« narod, to so kvečjemu današnji »veliki« narodi kakor Francozi, Španci, Angeži, Nemci in drugi, ki so nastali z zlitjem večjih starih narodnosti kot so Goti, Franki, Langobardi, Burgundi, Bavarci, Švabi, Sasi, Turingi... Prvi »nemški« zapiski segajo npr. v čas po letu 800 toda takrat še niso bili nemški, ampak šele bavarski, vzhodnofrankovski in alemanski.

V tistem času pa se že pojavijo Slovenci, in sicer ne kot neko ljudstvo, ki da je govorilo menda še »slovansko«, ampak kot državotvoren narod. Preteklo stoletje pomeni nov slovenski narodni prerod, s Prešernom, škofom Slomčkom, kasneje s Cankarjem, politikom Krekom, z razmahom cerkvene glasbe (Rihar), slikarstvom (Strnen, Grohar), znanostjo (Štefan), vedo (Miklošič), arhitekturo (Plečnik), skratka razvili smo vse attribute modernega naroda, razvijali jih tudi potem in razvijamo jih tudi danes.

Celo v zamejstvu, kot je Primorska, smo razvili pred zadnjo vojsko in po njej močno književnost (Rebula, Pahor), prosveto, zборе, slikarstvo, radio, gledališče in to ne kot nekaj zakotnega; imamo tisk, pogajamo se za televizijske oddaje, imamo lastno politično organizacijo, ki se enakopravno pogaja z vsedržavnimi strankami...

Ne, narod, ki ima tako globoke zgodovinske in kulturne korenine — omenili pa smo samo najpomembnejše — ne more ugasniti. Še danes, ko se zdi, da smo narodno-politično oslabileni, skrivamo v sebi energije, ki bodo vedno znova prišle na dan. Suhe veje na narodnem drevesu so vedno odpadale, toda poganjale so vedno nove mladike, nove osebnosti, nove ustvarjalce.

Zato se nam tudi tukaj v zamejstvu ni prav nič bati, da se bomo narodnostno izgubili.

Prav narobe, zdi se, da smo pred novim poletom.

K. B.

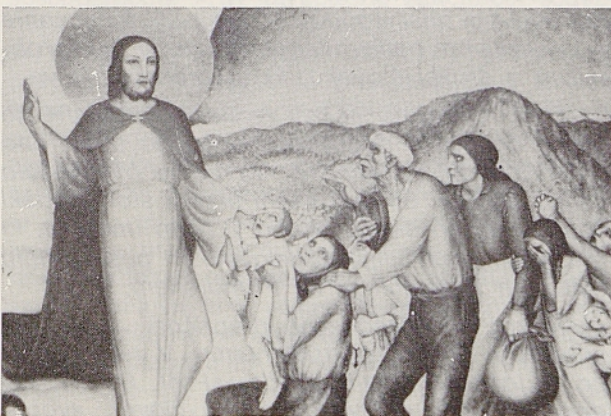
Trst ima novega škofa

Naloge, ki ga čakajo

Trst ima novega škofa. Slovenski verniki smo msgr. Cocolina sprejeli z velikim pričakovanjem. Zakaj? Zato, ker smo ga iz poročil o njegovem delu na Goriškem spoznali za odprtega človeka, ki pozna in skuša reševati probleme slovenskih vernikov, za človeka, ki je socialno čuteč in sodobnih pogledov.

Tržaška škofija je za novega škofa gotovo zahtevna naloga. Tu so odprta pereča vprašanja tako glede splošnega položaja v škofiji kot glede položaja slovenskih vernikov. Zadnja leta sploh ni bilo na verskem področju novih ali odločnejših pobud. Vse je čakalo na imenovanje novega škofa, ki bi odpravilo položaj negotovosti, ko je Sveta stolica lahko vsak trenutek sprejela odstop dosedanjega škofa Santina (glede katerega je treba reči, da bi moral po sprejetju odstopa stopiti iz korektnosti do naslednika v ozadje javnega življenja).

Položaj negotovosti se pravzaprav še ni razjasnil. V pričakovanju na dokončni mejni sporazum med Italijo in Jugoslavijo Sveta stolica še ni preuredila predvojnih škofij z anahronističnim ozemljem na našem področju in je imenovala le administratorje. Pričakujemo pa, da se bo položaj v kratkem uredil in da bo koprška oz. primorska škofija vključena v slovensko metropolijo. Če bo potem msgr. Cocolin še naš škof, ne vemo (morda bi ne bilo slabo združiti trža-

Tone Kralj: Freska v Lokvi - Kristus Kralj (detajl - alegorija Goriške)

ško in goriško škofijo). Na vsak način bi se dalo zdaj vsaj iskati in nakazati možne rešitve za razne probleme.

Nemogoče je sestavljati sezname želja slovenskih vernikov. To tudi nima smisla, ker ljudje ne bodo nikoli povsem zadovoljni ker se problemi pojavljajo tudi sproti, ker je njihova rešitev v dobri meri odvisna od nas samih.

Lahko le pokažemo na nekatere probleme, ki jih Slovenci posebno čutimo. Čuti se predvsem velika malodušnost — posebno med duhovniki. Gotovo ima svoje korenine v izkušnjah, a življenje teče dalje, če se prepustimo malodušnosti, nas bo kmalu konec.

Manjka nam podrobnega pastoralnega načrta, ki bi z velikim realizmom široko zajel probleme našega vernega ljudstva:

od teritorialne in funkcionalne preureditve pastirske službe duhovnikov (maloštevilne slovenske duhovnike bi se dalo tudi drugače razmestiti, možne so specializacije tudi na verskem področju),

do problema mestnih vernikov (slovenska župnija v središčnem delu Trsta),

do pritegnitve laikov k delu (tudi k »birokratski« službi v Cerkvi, k oživljanju in okrepjenemu medžupnijskemu svetu),

do posredovanja in krepitve vere mladih (problem kateheze, spodbujanje laikov k teološkemu študiju, podpiranje mladinskih verskih skupin, razni tečaji),

do verskega tiska,

do uvedbe dvojezičnosti v cerkvenem življenju,

do zbližanja in razumevanja med slovenskimi in italijanskimi verniki itd.

Vse te probleme so že različni ljudje reševali, za kar jim gre vsa zahvala, potrebno pa je, da se ti in novi problemi rešujejo globalno, skupno: duhovniki in laiki. Od nas bo odvisno, kako jih bomo rešili, kako bomo znali pritegniti k soodločanju in k delu tiste, ki stoje ob strani. Odvisno pa bo tudi od novega škofa, ki ima nalogo demokratično, a tudi odločno voditi pastoralno delo, spodbujati in preganjati malodušnost.

Slovo od profesorja Rada Bednarika

Zapustil nas je prof. Rado Bednarik. Umrli je vzgojitelj celih rodov slovenskih goriških študentov, človek široke izobrazbe in širokega razdajanja. Padel je še en steber našega kulturnega in politično-prosvetnega življenja, pričevalec dramatičnih in epičnih obdobj slovenske primorske zgodovine tega stoletja. V večnost je odšel neumorni garač, prijeten sobesednik, soustvarjalec tolikih svetlih pobud v temnih in manj temnih časih. Naša narodna skupnost je z večnim odhodom prof. Bednarika kulturno in človeško osiromašena.

Prof. Rado Bednarik se je rodil pred 73 leti v Gorici. Tu se je začela njegova pot učenja, ki se je nadaljevala v Ljubljani, kjer je leta 1926 promoviral na univerzi, ki ga je usposobila na področju zgodovine, zemljepisa in slavistike. Precej kasneje — leta 1951 — pa je postal tudi doktor leposlovnih ved na tržaškem vseučilišču. To je moral postati zaradi diplome, ki mu v Italiji ni bila priznana. Kljub temu je do upokojitve poučeval na slovenskih šolah samo kot suplent.

Njegovo znanje, povezano z izjemnim pripovednim talentom, je obrodilo sadove v obliki nad 20 knjig: bili so tu učbeniki za šole pa tudi dela poljudne in znanstvene vsebine, priljubljeno branje še zlasti v predvojnih časih, ko je bila slovenska knjiga nevarna redkost. Poleg teh najvidnejših sadov duha pa vsebuje zapuščina pokojnega profesorja še na stotine in morda na tisoče člankov in monografij, raztresenih po vseh mogočih revijah, zbornikih, koledarjih in listih. Naj navedemo samo nekaj publikacij, kjer je bil prof. Bednarik ne le pisec, marveč tudi sooblikovalec, sourednik ali celo ustanovitelj: Goriška Straža, Mladika, Križ na Gori, Družina, Jadranski almanah, Novi list, Mali list, Trinkov koledar — pa seznam še ni popoln. To je bilo zares tisto, kar smo na začetku označili za razdajanje. Slednje pa je imelo tudi be-

sedne oblike: pokojni profesor je bil cela desetletja priljubljen predavatelj, ki je znal še tako težavno snov popestriti z živahnostjo, kot jo zmore le sočen intelekt. Njegov glas, njegove sestavke in igre smo pogosto lahko poslušali tudi našem radiu. Za celo knjigo pa bi bilo podatkov, ko bi kdo zmozel zbrati vso dejavnost profesorja Bednarika tudi na področju javnega in političnega življenja. Nekatera poglavja bi govorila tudi o ječah; ne vedno tujih. Vseskozi pa bi bilo to pričevanje o človeku, ki je delal za slovensko kulturo in slovensko svobodo.

Še lepše, a dosti težje pa je zbiranje misli na prof. Bednarika kot človeka in družabnika. Njegovo stanovanje v mirni ulici Levada je bilo kot zelena oaza sredi današnje Gorice. V njegovi sobi, natrpani s knjigami in s podobo svetih Cirila in Metoda na steni, je bilo vedno prijetno in poučno. Spoštovani gostitelj je imel sedemdeset let le po znanju in izkustvih, sicer pa je bil po načrtih in navdušenjih mlad. Nekoč smo se z njim peljali v Kanal ob Soči na sestanek s pesnikom Ludvikom Zorzutom. Tistih nekaj desetih kilometrov je bilo eno samo sprehajanje po naši zgodovini, pa tudi srečavanje z ljubeznivimi nenavadnostmi, kar je skoraj obvezno v družbi človeka, ki takorekoč vse ve.

Prof. Bednarik je za vsako stvar vedel še nekaj dodatnih podrobnosti, pa še to in ono anekdoto. Bil je duhovit, da ga je bila vesela vsaka družba. Bil je z vsem srcem stari goriški študent, pravi simbol kluba z istim imenom, ki mu je bil neutrudljiv sodelavec pri postavljanju kulturnih spomenikov na Primorskem.

Nekoč — o tem smo prepričani — bo tak spomenik postavljen tudi njemu. V tisti kamen pa bi lahko vklesali besede: »Prof. Rado Bednarik, kulturni delavec, prijeten človek, svoboden Slovenec.«

M.

PROSTE MISLI O IZOBRAZBI

razprava raz

Vsako izmed nas uporablja v vsakdanjih pogovorih bolj ali manj uspešne sheme. Res je, da je shematizem večkrat grobo poenostavljanje, lahko pa tudi pomeni inteligen ten pristop do pojavov in stvari, seveda če uporabljamo sheme kritično. Z njimi podčrtamo tiste aspekte resničnosti, ki so po sebi pomembni ali pa so pomembni v našem posebnem zornem kotu.

V tem kratkem razmišljanju o izobrazbi bom uporabil shemo, ki bo morebiti za marsikoga pretoga, vsekakor pa bo zadostovala namenu, ki si ga postavlj am: želel bi opozoriti na nekatere pomanjkljivosti naše izobrazbe. Menim namreč, da v našem izobraževalnem sistemu lahko ločimo dva vzorca; prvega bi imenoval znanstveno tehnična, drugega pa humanistična izobrazba. Prav gotovo ima vsak od teh dveh modelov točno določljiv zgodovinski pomen, toda ni v mojem namenu, da bi se podrobno spuščal v takšno analizo. Omejil bi se le na določitev nekaterih bistvenih potez enega in drugega, zlasti pa bi poudaril, kot rečeno, enostranost obeh.

Ni težko ugotoviti, da je znanstveno tehnična izobrazba najbolj razširjen tip izobrazbe in, kot kaže, se tudi čedalje bolj širi. Zanj o je značilno, da je neposredno uporabna, da usposablja človeka za reševanje konkretnih problemov realnosti, v kateri živi. K temu, ki je mogoče njena pozitivna plat, pa je treba pristaviti, da znanstveno tehnična izobrazba ne usposablja za reševanje vseh in, kdo ve, morda niti za reševanje najvažnejših problemov. Zanj o je torej značilno, da je in za družbo kot celoto. Naraščajoča industrializacija zahteva oblikovanje posebnih sposobnosti, specialistična. Prav ta splošna značilnost sodobnega izobraževanja in izobrazbe je doživela precej kritik. Specialistična izobrazba je namreč prav gotovo koristna za posameznika v družbi ki so dosegljive le s specialističnim izobraževanjem. Po drugi strani pa kolikor je ta izobrazba zaprta, taka, da je ne spremlja neka splošna kultura, zapira posameznika v zelo omejeno področje učenja in delovanja. In dejansko take splošne izobrazbe ni v vzorcu znanstveno tehnične izobrazbe. Človek je neharmonično razvit le v eno smer, zamejen je v ozkem krogu zanimanj, kar ga tudi zapira za občevanje z drugimi ljudmi. Z dokaj obrabljeno (a vendar tako resnično!) prisposodbo bi lahko dejal, da posameznik postane v gigantskem družbenem stroju le strojček. In njegova izobrazba je merljiva kot produkcijska zmožnost stroja, vrednotimo in zame-

njujemo jo z določeno vsoto v denarju, ki postane večkrat edini življenjski cilj znanstveno tehničnega izobraževanja. Na dlani je, da taka izobrazba ne omogoča celostnega uresničevanja človeške osebnosti. Vse, kar sem dejal o znanstveno tehnični izobrazbi, lahko strnem v ugotovit ev, da če taka izobrazba omogoča po eni strani človekovo vključevanje v resničnost, v kateri živi, po drugi strani je to vključevanje razčlovečevalen proces, človek je oropan za svojo osebnostno celovitost.

Precej drugače je z drugim vzorcem izobrazbe, s humanistično kulturo. Tudi zanj o delno velja, da je specialistična in torej delno veljajo omenjene pomanjkljivosti specializirane izobrazbe. Pravim, da le delno. Menim namreč, da je humanistična izobrazba (npr. literarna, zgodovinska, filozofska ipd.) nekje sintetična, celostna, odprta, kar ne moremo reči o znanstveno tehnični. Toda gre pri tem za celovitost, ki tako rekoč ne vzdrži na zemlji. Zelo pogosto humanistična izobrazba odteguje človeka od vsakdanje resničnosti, v kateri živi, pogosto lahko zasledimo v njej nesmisel za resnična vprašanja vsakdanjega življenja. To lahko opazimo npr. tudi v značilnem zaničevalnem odnosu, ki ga ima izobraževalec te vrste do aspektov, ki najbolj kričeče opozarjajo na konkretno vsakdanjost, kot so npr. ekonomska vprašanja. Mislim, da se v tem vzorcu izobrazbe ohranja nek aristokratski kontemplativen element, ki je prisoten v srednjeveškem in antičnem, predvsem grškem pojmovanju kulture. Izobražen grški aristokrat je zaničljivo imenoval ročna dela »banausia«. Konkretna vsakdanjost je zanj bila banalna, vulgarna, poniževalna. Človeška veličina in plemenitost nista imeli prostora v resničnosti, ki ga je obdajala. Podobno lahko opazimo zlasti pri starejšem rodu naših kulturnikov pretirano rabo tujk, ki mislim, da jo lahko razumemo tudi kot odklanjanje govornice vsakdanjih stvari. Prav zato taka izobrazba ne omogoča reševanja dejanskih problemov, temveč reševanje senc problemov. Če je znanstveno tehnična izobrazba odtujevalna, zato ker onemogoča harmonično uresničevanje človeka, je humanistična izobrazba odtujevalna zato, ker odvaja človeka od resničnosti, v kateri živi.

Oba vzorca izobrazbe sta pravzaprav vzorca pomanjkljive izobrazbe. Zlasti glede humanistične izobrazbe bi pribil trditev, da malo kulture

(dalje na str. 120)

Pred parlamentarno razpravo o reformi višjih srednjih šol

Poslanski zbornici so pred poletnimi počitnicami predložili dva osnutka o reformi višjih srednjih šol vseh vrst, to je tistih, ki jih je mogoče obiskovati po uspešno končani obvezni srednji šoli in vodijo učence pred prag univerze. Sem spadajo vsi liceji, učiteljišča, tehnični zavodi in liceji za umetnost. Oba predložena osnutka bosta združena in bo treba najti med njima kompromis. Pridružujeta se že predloženemu osnutku komunističnih poslancev, napovedan pa je še republikanski osnutek. Demokristjanski, socialistični in republikanski osnutki se v osnovnih potezah krijejo in so izdelani po predlogih študijske komisije, kateri je predsedoval poslanec Biasini. Zahteva po reformi višjih srednjih šol je nujna in mora slediti reformirani obvezni srednji šoli.

Reformo narekujejo sedanji zastareli programi, razdelitev sedanjih višjih srednjih šol na humanistične in tehnične, zaviranje pri delu in izbiri nadaljnega šolanja. Današnja šola je še vedno selektivna (izbirna), nagraduje najboljše, ovira pa razmah sposobnosti in ustvarjalnosti, ki se kaže tedaj, ko kdo študira in se posveča temu, kar mu najbolj prija. Tržišče dela se danes stalno spreminja in je nevarno učence predrobno specializirati, ker bodo lahko jutri vir brezposelnosti, ali pa bodo imeli težave pri vključevanju v delo. Tudi sistem današnjih zrelostnih izpitov, ki so bili začasno reformirani leta 1969, ne zadovoljuje. Nasprotujejo mu tisti, ki teže k selekciji, kakor tudi drugi. To so splošne zahteve za reformo višje srednje šole. Če je bila reformirana obvezna srednja šola, mora tej slediti tudi reforma na višjih srednjih šolah.

Vsaka reforma se poraja iz težav. Zato tudi reforma višjih srednjih šol ni bila sprejeta pred 1. oktobrom 1976. V veljavo bo stopila v najboljšem primeru 1. oktobra 1977. Ko bo stopila v veljavo, bo veljala samo za tiste učence, ki se bodo takrat vpisali v I. razred višje srednje šole, za vse ostale bo veljal še stari, dosedanji sistem in program. Nov tip zrelostnega izpita bi po tem sistemu stopil v veljavo šele 1. julija 1982.

Značilnosti nove reforme so:

- Šolska obveznost bo dvignjena od sedanjih 14 let starosti na 16 let. Obvezna šola bo trajala 10 let in ne več dosedanjih 8, kot to zahteva današnja ustava.
- Po današnji srednji šoli bodo učenci stopili še v dvoletno šolo (bienij), ki bo za vse enaka in obvezna.

Ta dvoletna šola bo imela tri veje:

- skupno — vsi predmeti bodo obvezni za vse učence;
- izbirno — iz skupine predmetov bo kandidat izbral določeno število obveznih predmetov;
- prosto — v tej veji bo učenec izbral svoje predmete ali pa tudi že predmete iz izbirne skupine, ki jih bo želel še poglobiti.

Današnji tipi višjih srednjih šol bodo ukinjeni: liceji, učiteljišča in tehnični zavodi bodo nudili vsi isti predmetnik, po izbiri predmetov. Razdeljeni bodo le na dve- in triletnje. Po končanem dveletju (brez izpitov), bo učenec izbral ne vrsto šole, temveč vrsto šolanja, predmetov, katerim se želi posvetiti. Vrsta študija pomeni študij lastnega programa, katerega bo lahko med triletnjem spremenil, lahko pa bo učenec tudi študij prekinil in se usmeril na strokovne tečaje, ki jih bo organizirala dežela.

Tudi v triletnju bo učenec lahko izbral med skupnimi, izbirnimi in obveznimi predmeti.

Skupni predmeti bodo obvezni za vse učence in bodo razdeljeni na skupine: slovstveno, matematično-naravoslovno, pravno-gospodarsko in umetniško-pedagoško smer. K tej izbiri pa bo vsak kandidat še dodal vrsto obveznih in neobveznih predmetov.

Tako si bodo učenci izbirali predmete, ki jim bodo všeč in jim bodo koristili za prihodnost.

Spremenjeni bodo tudi zaključni zrelostni izpiti, ki ne bodo več usposabljali učiteljev, računovodij in raznih drugih izvedencev. Zrelost bo priznana samo iz predmetov, ki bodo nakazani v diplomi in jih bodo učenci študirali med petletnim študijem. Na podlagi zrelosti bodo kandidati sprejeti na univerzo ali na strokovne tečaje za doseg strokovne usposobljenosti.

Zrelostni izpiti bodo obsegali tri pismene naloge in razgovor iz petih predmetov (tri bo izbral kandidat, dva pa izpitna komisija), dva predmeta bosta morala biti iz obvezne skupine, dva pa iz izbirne.

Vse to predstavlja veliko zapletenost, v katero se še ne moremo spuščati. Gotovo je le to: latinščino in grščino bodo študirali le tisti učenci, ki bodo to hoteli. Vsi pa bodo morali študirati pet let vsaj en tuj jezik.

Reforma ima mnogo nejasnih strani, vendar pa v glavnih potezah odgovarja potrebam sodobne družbene vzgoje in izobrazbe. Tako bo šola in v njej pridobljena izobrazba bolj izrazito v službi človeka in družbe.

MAKS ŠAH

TELESNA KULTURA IN ŠPORT

V današnje socialno življenje se z vse večjo silo vrinja nova aktivnost: telesna kultura in šport. Ta novi pojav našega družbenega življenja zavzema čedalje večjo pomembnost v dejavnosti slehernega sodobnega človeka. Športna aktivnost je nekaj živega; človeka spremlja od mladosti pa tja do najzrelejših let. To ni več zgolj nepomembna zabava in prednostna pravica redkih izbrancev, ki si tako zabavo lahko privoščijo: šport postaja pravica in potreba človeka, postaja del njegovega kulturnega življenja, neizogibno dopolni delovnega dne. Danes ogromno govore, debatirajo in pišejo o novem svetovnem konceptu športa — šport za vsakogar. To pomeni, da je tovrstna aktivnost namenjena vsakomur in je odsev vse večjih gibalnih potreb sodobnega mehaniziranega človeka. Gre torej za novo pojmovanje športa in njegove poglobitve družbene vloge.

Kaj je prav za prav športna rekreacija? Izraz rekreacija (lat. *recreare* — ponovno ustvariti, obnoviti, popraviti se) pomeni osvežitev, okrepitev, razvedrilo. Rekreacija nam pomeni aktivni počitek, s katerim si človek obnovlja energije, ki jih je zgubil pri svojem delu. Namen take aktivnosti je ta, da človeka osveži in razvija v njem ustvarjalne sposobnosti, izboljšuje pa njegovo zdravstveno stanje in delovne moči. Rekreacija človeku veliko pomeni: pomaga mu, da z večjo lahkoto premaguje težave, ki mu jih prinaša sodobni način življenja in dela; skuša mu obnavljati ravnotežje med duševnim in telesnim. Če bi skušali dati pravi pomen in točnejši odgovor na vprašanja o bistvu rekreacije, potem bi morali poudariti, da so njene osnovne naloge, da krepki in vzdržuje telesno in duševno zdravje, da izboljšuje delovne sposobnosti, da zmanjšuje poškodbe in bolezni, da ustvarja boljše odnose med ljudmi, da z aktivnim počitkom osvežuje celoten organizem.

Smisel za športno rekreacijo pa ni le preogrevana naših modernih časov. Korenine organiziranega in kolektivnega športnega udeleževanja segajo daleč v zgodovino, celo v antiko, kjer je tovrstna športna dejavnost v vsakodnevem življenju odigravala bistveno vlogo. Iz slik, iz dobe kretske in mikenske antične kulture, in

iz Homerjevih pesmi lahko spoznamo bogastvo plesov, iger in tekmovanj, ki so imela najprej religiozni, pozneje pa zabavno športni značaj. Pozneje so olimpijade v stari Grčiji proslavljale telesno moč in lepoto, v Rimu pa so prave cirkuške igre privabljal ogromno ljudi, ki so ob tej zabavi pozabili na težave in lakoto. Plemiči so se zabavali kasneje s turnirji in lovom. To pomeni, da se je istočasno z razvojem družbe in načinom življenja spreminjala tudi vsebina športnega rekreiranja. Danes lahko trdimo, da je športna rekreacija za sodobno družbo bistvenega pomena. Osebni in družbeni standard se je visoko dvignil, stopnja izobrazbe in kulturna raven se iz dneva v dan stopnjuje, zmanjšale pa so se istočasno telesne obremenitve pri delu. Priča smo neustavljivi gradnji gosto naseljenih središč, polnih hrupa, kjer kraljuje onesnaženo ozračje, ljudi pa pritiska neustavljiv in hiter tempo življenja.

V industrijski proizvodnji ne zasledimo več velikih telesnih naporov in dinamičnega gibanja. Ljudje največ sede ali stoje pri stroju in ponavljajo ritmično niz vedno enakih in enoličnih gibov. In tako smo priča naraščanju živčnih in srčnih obolenj, ki so le posledica današnjega načina življenja.

Zato pa trdimo, da je edino protiorožje proti takim razmeram programirana rekreacija. Skrbeti moramo za pravilno razmerje med delom in odmorom, to omogoča krepitev organizma. Med odmorom moramo gojiti raznovrstne aktivnosti, ki naj bodo različne od dejavnosti, ki so nam povzročile utrujenost. Priče smo pravi znanstveni in tehnološki revoluciji: človekov položaj na delavnem mestu je tak, da obremenjuje predvsem njegov živčni sistem, med tem ko so mišice skoroda neaktivne. Pomanjkanje gibanja človeka vodi v postopno propadanje.

Šport je zajel domala ves svet in nobena dežela se mu ni mogla izogniti. Do danes je športna dejavnost v glavnem povečevala tekmovalni duh in merjenje zmogljivosti. Danes smo priča novim smerem, ki iz pasivnih gledalcev športnih tekmovanj skušajo narediti aktivne športnike, iz fizično zanemarjenih ljudi pa ljudi, ki bodo sposobni prenašati bremena, ki jim jih nalaga vsakodnevno življenje.

Z NAHRBTNIKOM NA OJSTRNIK

Danes se bomo lotili daljšega, a zato prav nič tveganega izleta iz Ukev, najprej na Bistriško planino in nato na Ojstrnik, ki je naš zadnji cilj na 2000 m. Primeren je za vsakogar, še celo za tistega, ki je nadušljiv: poti so namreč skoraj vedno precej položne in dobro vzdrževane. Tudi sezona ni posebno pomembna, kajti na pot se lahko podaš ob vsakem letnem času. Vsak ima svoje posebno lice, svoje lepote in svoje čare. Odsvetovati pa je iz razumljivih razlogov izlet ob slabem vremenu, posebno če sneži. Vendar pa je ob poti mnogo bajt in hlevov ter senikov, ki lahko pridejo prav ob hudi uri.

Na pot se lahko podamo iz Ukev peš po lepi makadamski cesti, ki se vije po obronkih Suhega vrha proti Križu. Od tam po ozki soteski, ki ji pravijo »pri zadnjih mosteh«, pridemo do žage. Tu se križajo razne poti: ena pelje na planino Ravne in Macesnik, druga se nadaljuje na Ukviško planino in v Zadnje Ukve, tretja se odcepi v Filzo in dalje proti avstrijski meji, zadnja, četrta pa pelje čez Hljančev rob za Suhim vrhom v Žabnice. Prve tri poti so prevozne, četrta pa je prestrma, da bi lahko po njej vozili z avtom.

Če smo se že peš namenili na vrh, potem je najprimernejša pot tista, ki se nadaljuje ob Ukvi, potoku, ki nas spremlja do sedla pod Ojstrnikom. Če nas je že začela gristi lakota, se lahko ustavimo v gostilni »Pri gamsu«, ali kakor domačini pravijo »pri Črnikeljnu«, kot je to domač hišni vzdevek. Prav za gostilno se odcepi medposestniška cesta, ki pelje ob potoku Potamaram visoko proti Lepemu vrhu mimo številnih planinskih domačij. Naša pot pa vodi naprej ob Ukvi do Zadnjih Ukev. Tam stoji kočja Nordio, ki jo upravlja CAI. Odprta je vse leto, tudi v najhujši zimi.

Svoj izlet bomo nadaljevali po stezi, ki vodi strmo proti severu. Do tu smo se namreč lahko pripeljali z avtom. Nadmorska višina je nekako 1200 m. Paziti moramo, da nas navdušenje ne zanese in da se ne prepustimo želji, da bi kar naravnost šli na Ojstrnik preko lepe in strme doline, ki je obrnjena proti vzhodu. Po njej teče potok Pleča, ki izvira malo pod cerkvico, ki je posvečena Mariji Snežni in stoji na planini četrtr ure pred Bistriško planino. Po tej dolini Pleče bi zašli v strme pašnike, med vojaške utrdbe in neprehodno grmičevje. Zato je bolje, da gremo po stezi proti Dolincam. Za tistega, ki ne pozna kraja, naj omenim, da se imenuje Dolince

planinski stan, najbližnji na avstrijski strani, kjer je gostilna s prijaznim pivom in avstrijskim tobakom. Baje so Ukljani in drugi domačini zelo radi zahajali v ta kraj. Postanek v Dolincah pa je najbolj priporočljiv na povratku, ko postajajo noge že trudne in je grlo že preveč suho.

Pot proti Ojstrniku se nadaljuje po pobočju na južni strani. Po tričetrturi hoji dospemo do Bistriške planine, kjer imajo v poletnih mesecih še precej številne črede. Hiše in hlevi stojijo prav na meji med Avstrijo in Italijo. Iz Ziljske doline vodi vozna pot do te planine. Hotel je odprt tudi pozimi.

Če smo vztrajno in počasi hodili, smo vso dosedanjo pot opravili v štirih urah. Tako, sedaj, ko je poldne, lahko južinamo med Bistričani. Po kosilu pa hajd na vrh Ojstrnika. Zgleda blizu, ker je položen, a v resnici nam vzpetina pobere tri četrt ure.

Z vrha Ojstrnika je čudovit razgled, prav posebno na Ziljsko dolino. Prav pod hribom leže Blače, slovenska vas, kjer je prav sedaj v oktobru žegen, in fantje prešerno »štehvajo«. Tržičani prav malo poznajo ta običaj, ko domači fantje na golem konju v diru jahajo mimo kola, pa pod lipo zapojejo stare obredne in narodne pesmi. Ves potek je zelo slikovit in je zato močno privlačen za človeka, ki ga ni še videl. Potem je tu v dolini vse polno vasi od Šmohorja na zahodu pa vse dol do beljaške kotline in dalje v Rož. Če greste na ta vrh, je priporočljivo, da vzamete s seboj zemljevid Koroške. Na karti boste lahko preverjali položaj in lego vasi, ki jih boste videli pod sabo, razporejene kot v jaslicah.

MINI DRAGA 1975

Prve dni septembra smo se v Dragi zbrali nekateri člani Slovenskega kulturnega kluba, da bi ob dvajsetletnici ustanovitve naše organizacije zvedeli kaj več o njeni zgodovini. Na to temo je predaval prof. Jože Peterlin, pobudnik za ustanovitev kluba pred dvajsetimi leti. V kratkih potezah je orisal razpoloženje, ki je privedlo do nastanka naše organizacije: nekateri mladinci, posebno študentje, so začutili potrebo po organizaciji, kjer bi se seznanjali s problemi in izmenjavali z drugimi mladimi svoja mnenja. Seveda so v tistem času delovale že nekatere take skupine, kot npr. Slov. dijaška zveza.

Po tem uvodu, ki je prisotne zelo navdušil, je nekdanji predsednik SKK, Saša Martelanc, govoril o spominih, ki ga vežejo na klub. Iz njegovih občutenih besed smo spoznali tisto prvotno povezanost med klubovci, katere je sedaj na žalost premalo. Popoldne je bila na programu diskusija, kateri sta prisostvovala oba predavatelja.

Z nahrbtnikom na Ojstrnik

Enako veličasten je pogled proti jugu, kjer Kanalsko dolino zapirajo julijski vršaci. Razložili boste vse najvišje vrhove Julijskih Alp. Na vzhodu pa se ločijo vrhovi Karavank, kot je na zahodu opaziti ob jasnem vremenu vrhove Dolomitov. Sredi Kanalske doline pa se razločno blestijo Sv. Višarje, šeststoletna romarska pot Slovencev. Pod Ojstrnikom na južni strani je cela vrsta planin, koč in hlevov, kjer se poleti pase jara živina. Gozdovi, ki pokrivajo večji del hribov, so poni gob, borovnic in drugih sadežev, Tudi divjačine je mnogo. Neredko se lahko opazi srna, kako se pase ob robu travnika; gamse in jelene pa je že težje zapaziti, ker so bolj plašni.

Ko smo se dodobra nagledali in ozrli na vse strani (po vrhu teče meja med italijansko in avstrijsko državo, kakor tudi teče tod razvodje med Jadranskim in Črnim morjem), lahko zapustimo vrh ter se namenimo nazaj na Bistriško planino. Od tu je najkrajša opisana pot do zavežišča Nordio; če pa si izberemo daljšo, a razglednejšo, jo uberemo do cerkvice Marije Snežne, nato po stezi do druge koroške planine prav po mejnem robu in naprej do Rotonde, kjer je že makadamska cesta. Po cesti, ki teče po vsej dolini Filze, se vrnemo do žage, kjer smo zjutraj začeli svojo pot. Še četrte ure, pa smo spet v vasi. Vlak nas pred pozno nočjo že pripelje v Trst.

Naslednje dni bomo svojim kolegom in prijateljem vedeli veliko povedati o lepem in prijetnem izletu.

F. M.

Govorili smo o sedanjem stanju SKK. Pogovor je bil sproščen in nam je odprl veliko število problemov, katerih rešitev smo odložili na prihodnji dan.

Naslednji dan zjutraj nam je sindikalist Boris Gombač govoril o razmerah med delavci, s posebnim oziranjem na tiste, ki so slovenske narodnosti. Najbolj nas je presenetila novica, da se bo ustanovilo združenje slovenskih delovnih ljudi, ki ne bo nova sindikalna organizacija, pač pa samo zveza, ki bo združevala slovenske delavce in preučevala predvsem slovenske probleme v delovnem svetu. Povedal je tudi, da bi lahko mi s svojo prisotnostjo na ustanovnem kongresu tega združenja konkretno pripomogli pri delu za delavce. Sledil je kratek referat odbora SKK, nato pa je bila debata. Preučili smo probleme, ki smo jih pustili nerešene prejšnji dan in prišli do sklepa, da moramo klub posodobiti, ustanoviti več krožkov in na splošno popestriti program. Zelo važne za nadaljnji razvoj našega dela so bile besede dr. Rafka Dolharja. Povedal nam je, da lahko naš klub veliko naredi za delavce na podeželju s tem, da stopimo sami mednje, se z njimi pogovarjamo in izmenjavamo mnenja.

Zadnji dan so se že pokazali znaki utrujenosti, zato smo le na kratko napisali nekaj točk za program. Sklenili smo, da bomo naše članke po svojih močeh, vsestransko obveščali in jih skušali vključiti v krožke.

Čeprav udeležba, posebno s strani fantov, ni bila zadovoljiva, smo v tem času veliko naredili in vzdušje, ki je vladalo med nami, je bilo prijetno in sproščeno. Posebna zahvala za to gre našim predavateljem, ki so se tako prijazno odzvali našemu vabilu in nam s svojimi besedami vlili novega poguma za nadaljnje delo.

V. B.

ŽABNICE 1975

Srečanja v Žabnicah pomenijo za nas priložnost, da preživimo skupaj v prijateljskem vzdušju — ob kakem gostu — tri dni skupnega življenja, ki ga drugače zaradi osebnih obveznosti težko uresničimo. Letošnje srečanje, šesto po vrsti, pa je po vsebini in udeležbi prekosilo vsako naše pričakovanje. Vtis imam, da smo se vsi z večjim čutom odgovornosti potrudili, da bi srečanje uspelo. Letošnji dnevi ob koči nam bodo ostali v lepem spominu.

Naš prvi gost je bil letos dr. Ivo Juvančič, znanstveni sodelavec na Inštitutu za narodnostna vprašanja v Ljubljani. Doma je iz Bovca. Govoril je o razmerah na Primorskem v predvojnem in medvojnem času. Presenetile so nas nekatere značilnosti njegove osebnosti: izredna razgledanost, ki zajame tudi naše sedanje razmere, topla navezanost na našo Goriško, posebno pa jasnost pri presojanju dogodkov iz naše domače zgodovine in zrel pristop k vsakemu zgodovinskemu vprašanju. V tem smislu nam je to srečanje prineslo pravo obogatitev. Tako gledanje je lastno človeku, ki v svojem življenju neprenehoma išče pravega odnosa do vsega. V

tem samosvojem iskanju ga je vodila vera, kar je tudi izstopalo v njegovih izvajanjih, saj je pogostoma nava- jal primere iz sv. pisma.

Naslednjega dne, 16. avgusta, sta nas obiskala dr. Jožko Tischler, ustanovitelj in bivši ravnatelj celovške gimnazije, in prof. Jože Vakounik, ki poučuje klasične jezike na gimnaziji. Prof. Vakounik je nanizal v svojem govoru nekaj zgodovinskih podatkov o koroških Slovenceh in zlasti številne dokaze sovražnega razpoloženja do Slovencev. Predavanje je zaradi sodobne tragike pritegnilo prav vse udeležence. Kot zamejci, ki smo v sorodnem položaju, smo to tragiko še najbolj dojeli. Vendar smo ob tem tudi ugotovili, da ob porastu rasizma in nacizma raste tudi narodna zavest pri Slovencih. Prof. Vakounik je zaključil izvajanja z mislijo, ki je bila približno takale: »Koroški Slovenci smo preživeli staro Avstrijo, prvo republiko, Hitlerja... Bomo še marsikoga pokopali!« Po zaključenem predavanju in debati smo obkolili gosta. Hoteli smo še kaj vedeti o Koroščih. To zanimanje priča o povezanosti, ki bi jo radi dosegli. Do takih stikov pa pride še vedno premalokrat.

Popoldne smo stopili v vas, kjer smo se srečali z dr. Rafkom Premrlom, dr. Rafkom Dolharjem in Simonom Preschernom. Vsak gost je spregovoril o dolini pod Višarjami, o dogodkih, ki jih je doživel v času, ko je živel ali opravljal službo v tej dolini. Govor je bil zlasti o opciji, ki je pritisnila na ljudi, da so zapuščali svoje slovenske vasi in se zgubili v nemškem okolju. Pripravljala se je druga svetovna vojna in Nemci so znali izrabiti izredno priložnost, ki jim jo je nudila delovna kriza. Ljudem so obljubljali delo in dom na tujem. Ljudi so tako prepričali, da so zasovražili tiste maloštevilne, ki so jih nagovarjali, naj ne zapuščajo svojih domov. Izpraznile so se Bela peč, Trbiž, Ovčja ves. Optiralo je 96 odst. ljudi, nekateri so se potem vrnili, v svoji lastni hiši pa so našli tujca. Najmanj škode so utrpeli Ukve. Kdor je

optiral, ni smel več govoriti po slovensko, tako je prenehalo slovensko petje in slovensko govorjenje.

V nedeljo 17. avgusta se je skupina udeležencev povzpela na Višarje, druga na Ojstrnik, tretja se je odpravila k Belopeškim jezerom. Precej številna skupina pa se je srečala z Ukljani. V Ukvah deluje in se razvija »Planinka«, edino slovensko društvo v Kanalski dolini. Prišli pa smo v takem času, ko večina pevcev in članov dela na Planini nad vasjo. Kljub temu so nam nekateri predstavniki društva, med temi predsednica Neža Tribuč in dirigent zbora Franc Sivec, govorili o delovanju in nastopih zbora, o značilnih nošah, v katerih nastopajo na folklornih prireditvah, o marsikateri lepi in zanimivi navadi v Ukvah. Pokazali so nam tudi tretjo številko lista »Ukve«, ki so ga začeli skupno z župnikom Marijem Gorjupom izdajati pred kratkim. Poslovili smo se s toplim občutkom, da skupni jezik ustvari prav kmalu lepo in trdno prijateljstvo.

Ko smo v odboru Slovenskega akademskega društva v Gorici snovali letošnje Žabnice, smo si kot cilj zastavili tudi to, da bolj zrelo zaživimo naša prijateljstva in da odpravimo preveč osebne poglede med nami, ki so največja nevarnost za skupnost in se pojavljajo posebno takrat, ko se družba vedno bolj zapira vase. Tako vzdušje vlada zelo pogostoma tudi na Goriškem. Mladi ga ne moremo sprejeti, ker ovira in hromi našo osebnost. Zaželeli smo si drugačnega skupnega življenja. V dobri meri smo to tudi dosegli in Žabnice so se mnogim letos zdele drugačne. Spoznali smo, da se to z lahkoto uresniči tudi pri večjih skupinah. V manjših skupinah je to mnogo lažje, saj tako prijateljsko vzdušje že dalj časa vlada pri nas, ki uradno sestavljamo odbor SKADA, in nekaterih prijateljih, ki se z nami družijo. Zato nam pomenijo letošnje Žabnice uspeh tudi v tem oziru.

-eta

Proste misli o izobrazbi

(nadaljevanje s str. 115)

odvaja od vsakdanjega življenja, veliko kulture pa človeka ponovno pripelje vanj, obogatene- ga zmožnega, da osmisli korenine, iz katerih raste.

V kratkem pretresu prvega in drugega vzorca izobrazbe sem dejal, kakšna naj ne bi bila izobrazba. S tem sem delno odgovoril tudi na vprašanje, kakšna naj bi izobrazba bila. Mislim, da bi prava kultura morala omogočiti popolno uresničevanje človeške osebnosti in sicer v svetu, v katerem živi, osmisлити bi jo morala v njeni prostorski določenosti in sedanjosti. Le s tako kulturo bi se lahko vzpostavilo sozvočje med človekom in resničnostjo narave in družbe. Ko je bil čovek nezavestna sestavina narave, je to sozvočje obstajalo kot enotnost narave. Pretrgala ga je človekova enostranska rast. Zdaj bi ga človek mogel ponovno ustvariti s popolnejšo kulturo. Sozvočje bi se tako vzpostavilo na višji, počlovečeni ravni.

M. B.

VLADIMIR KOS, Tokio

Še preden bo odšla v megli

*Še preden bo jesen odšla v megli na reki,
še preden njenih mehkih las bo vonj zgorel,
bi rad Te znova srečal, Jezus.*

*Na voglu ulice, če hočeš, stavb v daljavi?
Na robu polj, kjer riž je vse do včeraj stal?
Urad bo tudi prav mi. Pridi!*

*Govóri, kakor znaš le Ti, tem sto milijonom.
Da bodo končno našli srečo v Tebi, Bog.
V njih vazah ni adventne rože.*

*Glej, krematoriji požrò ostanke upa,
v veselj skodelicah leži pozabe strup,
v megli se krik nič več ne čuje.*

IZ DNEVNIKA MLADE DRUŽINE

za sodobne žene in dekleta

Danes je Mojčin peti rojstni dan. Včasih bi človek rad ustavil ali vsaj upočasil tek časa: saj je bila ravnokar Mojca še dojenček, zdaj bo pa že godna za vrtec!

Vsekakor tega rojstnega dne ne bom tako hitro pozabila, saj je bila ves zadnji teden nepetost v hiši zaradi njega. Najprej bi se bila z njim (možem) kmalu skregala zaradi pretirano špartanske vzgoje, ki bi jo on rad vpeljal v družino. Mojca si je namreč že več kot leto želela otroško harmoniko. Vedno se je ustavljala pred izložbenim oknom trgovine z igračami, kjer so razstavljeni glasbeni instrumenti, in vedno med vsemi gledala in zdihovala po harmoniki, zakaj: »Ko bom velika, bom jaz Lojzka Slak!« Vsakokrat sem jo na hitro odpravila, da ni denarja, ona pa je zaključila z vedno istim neomajnim zaupanjem v boljše čase: »Ja, ampak, ko bomo imeli zadosti denarja, mi jo boš kupila, ne?«

No, in rojstni dan se mi je zdela taka prilika, da bi ji lahko izpolnili željo. Toda ko sem to možnost samo previdno omenila Njemu, je čisto brez potrebe vzkipele in sploh slišati ni hotel kaj takega, češ da sem neumna, da bi začela navajati otroke na taka draga pa še nekoristna darila, da rabi nov predpasnik za vrtec in da je to čisto dovolj veliko darilo za rojstni dan... Umolknila sem, ker sem videla, da ne bi

nič dosegla, vsa zaprepaščena in pretresena nad neizprosnostjo takega očeta. Čez noč se je žalost zmanjšala, užaljenost in kljubovalnost pa povečali: da ne bi smela otroku izpolniti želje? Kot da jaz nimam sploh besede pri hiši! Predvsem pa taka netaktnost in popolno neupoštevanje *mojih* želja, tako da se niti ne razpravlja, če in kako bi se dalo otroku, in tudi meni, ustreči, ampak da me kar tako »na kratko« odpravi! In tako je iz užaljenosti dozorel sklep, da kar sama, na lastno pest, kupim harmoniko. In ko bo enkrat tu, si tudi On ne bo upal delati scen pred otroki in jim kvariti veselja, jaz pa bom nevihto že kako preživela... Še isti dan sem kupila harmoniko in jo skrila v kleti. Cel teden je bil precej »tihi teden« doma, malo še iz užaljenosti, malo že iz slabe vesti in strahu, kaj bo. Včeraj zvečer pa, ko so bili otroci že v postelji, mi On pomoli velik zavoj: »Na, tu imaš svojo harmoniko, sem jo kupil bolj zate kot za Mojco, ko si pa bolj otročja od nje.« Priznam, da me je ta gesta presenetila in ganila ter da mi je to dobro delo, ko sem videla, da moje želje kljub vsemu le nekaj zaležejo.

Seveda je bila Mojca presrečna, ko je dobila »očetovo« harmoniko, mene pa čaka še majhen problem, kako se čim prej znebiti *svoje* harmonike, da je slučajno On ne odkrije v kleti.

ONA

KAKO PŘIBLIŽATI SVET VERE PREDŠOLSКИM OTROKOM

Kateheti večkrat tožijo, da prihajajo posebno zadnja leta otroci v šoli kot »tabulae rasae« — nepopisane tablice, ki jim je svet vere z izkustvom Boga, Marije, molitve skoraj popolnoma tuj. In res danes tudi verni starši, ki nam ni vseeno, ali bo otrok postal dober kristjan ali ne, odlašamo in čakamo, da bo katehet poskrbel za njihovo versko vzgojo. Navadili smo se, da pošiljamo otroke k »specialistom«: k profesorju glasbe za glasbo, k trenerju za kotalkanje, k baletnemu učitelju za balet in pričakujemo, da iz njih naredijo bolj ali manj dobre glasbenike, kotalkarje, baletke. Nekako na isto raven postavimo vero in mislimo, da so katehetove lekcije dovolj, da postane otrok veren kristjan. Toda še tako dober in prizadeven katehet ne bo mogel

sam vcepiti v otroku vero. Otrokova dovzetnost za izkustvo Boga se začne že mnogo pred šolsko dobo, v družini, ko začne odkrivati sebe, svet okoli sebe in neko višjo silo, na katero se starši obračajo. Hitro začuti neko predanost Bogu v družini in to je zanj pomembno izkustvo.

Bistvo vzgoje za vero je vzgoja k npravnosti: moralni principi so osnova za nadstavbo krščanske vernosti. Vendar za kristjana zgolj npravna vzgoja ni dovolj. Svojo največjo nalogo pri verski vzgoji bomo opravili, če bomo otroku posredovali OBČUTJE Boga, tako da bo začutil pristanost Boga v vsakdanjem življenju. Ne moremo — in ne smemo — pa mu sugerirati PREDSTAVE Boga, čeprav bo ta otroka večkrat zanimala in bo hotel pokazati in celo narisati, kakšen je Bog,

zakaj vsaka taka ali drugačna predstava bo zgrešena, otrok pa se je bo pozneje težko otresel. Prav tako ne smemo pripovedovati zgodbo Odrešenja kot pravljico. Večkrat namreč zapademo skušnjavi, da majhnemu otroku prikazujemo Boga kot nekakšno strašilo, ki ga bo kaznoval, če ne bo priden, Marijo kot dobro vilo, Kristusa kot Jezuščka, ki bo o božiču prinesel darila. Vsi ti pravljичni elementi pri veri bodo večjega otroka motili in odbijali. Lahko se zgodi, da ne bo znal ali hotel ločiti bistva od navlake in bo zavrzel vero v celoti kot pravljico, ki velja za otroke.

Važno je tudi, da že majhnega otroka navadimo moliti, tako da bo tudi pozneje znal vzpostaviti stik z Bogom. Pri tem niso važni molitveni obrazci. Molitev je pogovor z Bogom in to

velja tudi za najmlajše: povedali bodo Bogu, kar se jim zdi važno, na otroški, neposreden način. Taka molitev pa ne izključuje molitve po že znanih obrazcih, čeprav so danes mnogi proti njej. Mislim, da ne bo nič narobe, če se bodo poleg osebne molitve otroci naučili tudi teh molitev, saj nam je končno dal sam Kristus obrazec za molitev v Očenašu.

Toda tudi tu velja, da ne moremo dati drugim tega, česar sami nimamo. In morda bo prav ta naša želja, da bi otroke pravilno usmerili in jim dali osnovo za trdno vero, pripomogla, da bomo tudi svojo, morda nekoliko zbledelo, pozunanjeno in vero »bolj iz navade« poživili in oboževali.

Mr.

Naš intervju z otroško vrtnarico

Vsako leto znova z ganjenostjo in nekako otožnostjo gledamo prvošolčke, ki »uka željni« in polni veselega pričakovanja stopajo čez šolski prag. Drugačen je pogled na triletne (včasih tudi starejše) otroke, ki prvič prestopijo vrata otroškega vrtca. Nekateri sicer pogumno zadržujejo solze, čeprav lahko bereš v njihovih očeh tesnobo, drugi pa se brez zadržka spustijo v jok in se držijo mame, ki se jim seveda otrok v srce zasmili. Mislimo, da je prav, če posvetimo nekaj prostora prav tem mini-šolarčkom in njihovim problemom. Problematika otrok v predšolski dobi je seveda zelo obširna in skoraj neizčrpna, vendar bo verjetno marsikaka mama našla odgovor na kak svoj problem v kratkem razgovoru, ki smo ga imeli z gospo Vilmo Buljan in gospo Magdo Petaros, otroškima vrtnaricama, ki delujeta na Tržaškem.

Večkrat otrok v začetku šolskega leta noče v vrtec, včasih njegov odpor traja vse leto ali še več. Ali se vam zdi, da je v takih primerih pametno, da starši skoraj s silo vodijo otroke v vrtec, ali pa je bolje pustiti ga še nekaj časa doma, da postane večji in tudi bolj zrel, tako da si sam zaželi družbe in potem tudi vrtca?

Predvsem triletni otroci se težko takoj vključijo v družbo svojih sovrstnikov. Svoj odpor izražajo res tako, da nočejo v vrtec, jočejo in se bridko oprijemajo maminega krila, ali pa postopajo agresivno: mečejo se na tla, brcajo, itd. Ta pojav pa je čisto nekaj normalnega, saj če pomislimo, je to njihova prva ločitev od matere in družine. Prav pa je, da v takem primeru starši ne popustijo, ampak vztrajajo. V obratnem primeru ne pomagajo, ampak otežkočijo delo učiteljici. Kajti zavedati se moramo, da se bo

tako otrok teže vključil v življenje v vrtcu. Samo v nekaterih primerih, kot so umska ali fizična nezrelost, je pametno, da ostane otrok še nekaj časa doma.

Se vam zdi prav, da kdaj pa kdaj mama popusti, češ: »No, danes ostani doma, jutri pa greš spet v vrtec...«

Mati ne bi smela v nobenem primeru popustiti, ampak vztrajati in redno voditi otroka v vrtec, razen v primeru bolezni. Drugače bo imel otrok še večje težave, ker bo dobro vedel, da ga bo mama, če izraža svoj odpor do vrtca na katerikoli način, peljala domov in da bo tako obveljala njegova.

Včasih, če so otroci rojeni januarja ali februarja, so v vrtcu kar štiri leta. Ali se vam ne zdi, da je to zadnje leto zanje nezanimivo in dolgočasno in da je za učitelje zelo težko vključiti jih v delo z ostalimi otroki? Ali ne bi bila potrebna za te predšolarje posebna oblika vrtca, nekakšna »mala šola«, kot jo imenujejo v Sloveniji?

Na splošno se taki otroci dolgočasijo, se čutijo važne, zato radi razgrajajo in motijo pouk. Toda zaradi prevelikega števila otrok v sekcijah in upoštevajoč dejstvo, da so v sekciji tri, štiri in petletni otroci, teh ne moremo zadovoljiti, saj so zanimanja in težnje šestletnega otroka veliko bolj zahtevne kot triletnega otroka. Seveda bi bila za take otroke potrebna neka posebna zaposlitev, toda v pogojih, v kakršnih delamo, moramo prilagoditi program vsem otrokom.

Marsikatera mati, če more, obdrži raje otroke doma, češ da se v vrtcu od sošolcev naučijo

vsemogočih neumnosti, grdih besed, divjanja, itd. Ali ta ugovor proti vrtcu drži?

Ta ugovor absolutno ne drži. V otroškem vrtcu nudimo otrokom zdravo vzgojo, tu spozna načela lepega vedenja (ljubezen, vljudnost...) Grdih besed otrok ne bo slišal iz ust učiteljice, ampak se jih bo prej navadil izven šolskih prostorov ali celo v nezdravem družinskem okolju.

Koliko otrok imate navačno v svoji sekciji?
Vsaka sekcija šteje 35 otrok.

V osnovni šoli razrede, ki imajo več kot 25 učencev, razdelijo. Zdi se mi, da je delo s predšolskimi otroki še bolj zahtevno in naporno. Koliko otrok bi lahko štel razred, da bi učiteljica imela nekako idealne pogoje za svoje delo?

Da bi imela za svoje delo idealne pogoje, bi morala imeti od 15 do 20 otrok; tako bi se vzgojiteljica res lahko posvetila posameznemu otroku, kakor otrok to zahteva.

Verjetno imate v svoji sekciji kakšnega otroka, navadno iz mešanih zakonov, ki ob vstopu v vrtec ne zna slovensko. Ali vas taki otroci pri delu ovirajo, predvsem pa ali se naučijo slovenščine in potem najdejo pot tudi v slovensko šolo?

Taki otroci zelo ovirajo delo. Ker ne poznajo jezika, ne morejo slediti razgovoru, oziroma vsakdanjemu šolskemu udejstvovanju. Po drugi strani pa se v treh letih rednega pouka v otroškem vrtcu neverjetno dobro naučijo slovenščine. Seveda pa samo vrtec ni dovolj, tudi doma se mora nekdo ukvarjati, kajti kot se otrok hitro nauči, tako tudi hitro pozabi. Takim otrokom priporočamo, da nadaljujejo osnovno šolo s slovenskim učnim jezikom, ker imajo vse pogoje za uspešno šolanje v slovenščini. Starši se morajo namreč zavedati, da presaditev otroka iz slovenskega vrtca v italijansko šolo — pa tudi obratno — zelo negativno vpliva na otrokov razvoj in uspeh v šoli.

Nedvomno igra v otrokovem duševnem in telesnem razvoju vrtec veliko vlogo. V čem vidite vi največji pomen vrtca?

V otroškem vrtcu ima otrok neštete priložnosti, da se uvaja v skupno življenje, da postane član socialne družbe. Vsakdanje življenje, dejavnosti in izkušnje mu nudijo nešteto priložnosti za nova spoznanja in odkritja ter pripomorejo k obogatitvi njegovega besednega zaklada, ki je v predšolski dobi zelo pomanjkljiv.

Katere so težave, na katere največkrat naletite v svojem poklicu in kako bi vam starši lahko olajšali delo?

Naša največja težava je preveliko število otrok, od staršev pa bi želeli, da bi bolj tesno sodelovali z nami.

M. M.

Zdravje iz narave

Staranje ni nič drugega kot upadanje telesnih moči zaradi slabega delovanja različnih organov. Sicer je staranje res prirodni pojav in vsakdo postane sčasoma star, vendar ta proces lahko tudi nekoliko zadržimo, ker za današnji način življenja je značilno, da se ljudje hitreje postarajo. Ljudje pa se temu procesu lahko nekoliko upirajo tudi z uporabo različnih zdravilnih čajev, ki jih lahko pripravijo doma.

Grenke snovi *lišajev* prenašajo v telo, predvsem v kri, velike množine klorofila, pomnože bela in rdeča krvna telesa in povzročajo s tem nekakšno pomlajenje.

Čaj iz *preslice* preprečuje vodenico, razne kamne in katarje, ker poživi kremenčeva kislina delovanje ledvic.

Brinove jagode delujejo ugodno na ledvice, jih požive in odstranjujejo revmatske bolezni.

Pelin učinkuje ugodno na jetra in je za obnavljanje krvi velikega pomena.

Bezeg deluje ugodno na vodo v telesu, jo odstranjuje, kakor tudi razne katarje in pomaga v začetku tudi proti vodenici.

Uživanje *česna* kot učinkovitega sredstva proti poapnenju žil je splošno znano in zelo priročno.

Za krepitev živcev nam služita *baldrijanov čaj* in *šentjanževa roža*.

Med najvažnejšimi hranili, ki naj bi jih uporabljali vsak dan in pri vsaki hrani, so *jabolka*, navadno *korenje* in *oves*, ki ga uživamo v obliki *ovsenih kosmičev*. Če uživamo omenjena hranila izmenoma po določenem redu, dovajamo telesu na popolnoma naroden način novih moči, ki ohranjajo telo sveže in zdravo. In prav zdravo in sveže telo daje videz mladosti, medtem ko je bolehen in nepravilno hranjen človek nekako ovenel in starikav. Že pri otrocih, ki so slabo hranjeni, je opaziti neke sledove starikavosti. To pa samo zato, ker manjka telesu različnih snovi, ki telo krepijo, ki pospešujejo rast krvi, obenem pa telo tudi ščitijo pred boleznimi.

o o o

Telo torej lahko držimo v dobrem stanju na način, ki ne zahteva nobenih velikih izdatkov. Saj si različne zeli naberemo lahko sami in jih s pridom uporabljamo.

D.E.

SPREMEMBE NA NAŠIH ŠOLAH

S 1. oktobrom letos je prišlo na vodstvenih mestih slovenskih šol do nekaterih pomembnih sprememb. V pokoj sta stopila dr. Ivan Baša, ki je bil dolgo vrsto let odgovoren za slovenske srednje šole pri šolskem skrbništvu v Trstu ter zadnja leta tudi ravnatelj srednje šole »Fran Erjavec« v Rojanu, in ravnatelj dr. Vladimir Turina, ki je vodil nad dvajset let Trgovski tehnični zavod Žiga Zois v Trstu. Na šolskem skrbništvu je dr. Bašo nasledil prof. Dimitrij Sancin, novi ravnatelj rojanske srednje šole je prof. Josip Pečenko, novi ravnatelj Trgovskega tehničnega zavoda pa prof. Jože Seražin.

Na slovenskem učiteljskišču v Gorici je ravnatelj dr. Jožeta Seražina nasledil prof. Andrej Bratuž.

SEMINAR ZA SLOVENSKE ŠOLNIKE

Od 15. do 24. septembra je bil v Kranju študijski seminar za učitelje in profesorje slovenskih šol s Tržaškega in Goriškega. Seminar je skrbno pripravil in vodil pedagoški svetovalec za slovenske šole na Tržaškem prof. Janez Sivec.

PRI JANEZU V BOHINJU

V večernih poročilih ljubljanske RTV je v torek, 5. avgusta, dežurni napovedovalec prebral novico o obisku mongolskega predsednika v Bohinju in omenil, da se je ugledni gost ustavil tudi pri Janezu. To ni bila seveda nikaka gostilna v Fužinah ali v Srednji vasi, pač pa znameniti Sv. Janez ob jezeru. Poročevalec ni povedal, če se je ugledni gost ustavil tudi pri Duhu.

+ JOŽA ČOP

V soboto, 28. junija, je na Jesenicah v 83. ietu starosti umrl starosta slovenskih alpinistov in gorskih reševalcev Joža Čop. Rodil se je 27. marca 1893 v delavski družini bohinjskih fužinarjev, sam pa je dolgo let delal v železarni na Jesenicah.

GIMNAZIJA V CELOVCU

V prvi razred slovenske gimnazije v Celovcu se je letos vpisalo 80 učencev, to je 6,4 odst. več kot lani. Slovensko gimnazijo bo letos obiskovalo skupaj 464 dijakov. Lani jih je bilo 435.

CVETJE V JESENI NA MOSKOVSKI TELEVIZIJI

Moskovska televizija je pred kratkim oddajala slovenski barvni celovečerni film »Cvetje v jeseni«. Film je bil na sporedu v času, o katerem je statistično ugotovljeno, da spremlja televizijski spored okrog 50 milijonov ljudi.

+ MITJA MEJAK

V Ljubljani je 28. avgusta umrl znani književnik, kritik, esejist in scenarist Mitja Mejak. Veliko zaslug si je pridobil predvsem kot izvrsten dramaturg literarnih del. Nepozabna je njegova dramaturgija Kosmačeve novele Tantadruj, največji uspeh pa je gotovo dosegel pri publikaciji s scenarijem Tavčarjeve novele Cvetje v jeseni.

KOPRSKA KNJIŽNICA

Koprsko študijsko knjižnico so obnovili. Dela so veljala okoli 150 tisoč din. Po novem bo knjižnica imela tudi izložbo novitet in kotiček z marksistično literaturo. Uradno so jo odprli 16. septembra ob 50-letnici pesnika Cirila Zlobca.

SLOVENŠČINA NA LJUBLJANSKI TELEVIZIJI

Ko je ljubljanska televizija pred kratkim oddajala govor jugoslovanskega ministra Miniča o dogovoru med Italijo in Jugoslavijo, so ves ministrov govor simultano prevajali v slovenščino. Vendar — glej čudo! — proti temu so baje deževali na RTV Ljubljana pisma in telefonski pozivi, v katerih so gledalci protestirali proti prevajanju. Zaradi tega se je moral v enem izmed pogovorov z gledalci opravičiti sam direktor Dolinar.

POMOČ PEDAGOGOM IZ ZAMEJSTVA

Pod tem naslovom je ljubljansko Delo objavilo 3. septembra novico, da je bil v Škofji Loki seminar za pedagoške delavce v slovenskih dijaških domovih v zamejstvu. Seminarja se je udeležilo 16 udeležencev iz Gorice, Trsta in Celovca. Med seminarjem so udeleženci obiskali tudi vojaško gimnazijo za Bežigradom v Ljubljani. »Z ogleda šole — poroča Delo — so odnesli najlepše vtise in se poslovili z obljubo, da bodo s to vojaško ustanovo navezali trdne, prijateljske in strokovne stike. Med gosti — poroča nadalje Delo — je bil tudi ravnatelj Slovenskega dijaškega doma Srečko Kosovel v Trstu in slovenski župan v Dolini Edvin Švab.«

ZGONIK

Ob prazniku sv. Mihaela je mladina v Zgoniku pripravila šagro, ki je pritegnila v ta kraj nemalo ljudi od blizu in daleč. Izredno doživetje ob tej priložnosti je bil koncert v nedeljo, 28. septembra, popoldne. V župni cerkvi je nastopila znana sopranistka in operna pevka Vilma Bukovec, ki je ob spremljavi cerkvenih pevcev iz Mirna zapela spored Marijinih pesmi in zapustila v poslušalcih nepozaben vtis.

PRISELJENCI V SLOVENIJI

Po ugotovitvah republiškega zavoda za zaposlovanje se vsako leto zaposli v Sloveniji 14 tisoč novih delavcev iz drugih republik. Če se bo ta tok nadaljeval z isto hitrostjo kot v prvi polovici tega leta, bo ob koncu leta 1975 v Sloveniji rekordno število na novo zaposlenih delavcev iz drugih republik, namreč 17 tisoč, kar pomeni, da bo vsak drugi ali tretji na novo zaposleni delavec tujec.

ŽUPANČIČEVA ROJSTNA HIŠA

Rojstno hišo pesnika Otona Župančiča na Vinici preurejajo v muzej. Akcijo za odkup hiše in za njeno preureditev je doslej podprlo že 408 šol, 16 društev, zavodov in veliko posameznikov.

JOSIP VIDMAR — OSEMDESETLETNIK

Pred nedavnim je praznoval osemdesetletnico svojega življenja predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Josip Vidmar. Ob tej priliki so ga počastili slovenski izvoljeni predstavniki in slovenski meščani. Jubilant ima za seboj dolgo in plodno življenje: prevedel je zelo veliko različnih del iz različnih jezikov, največ iz francoščine in ruščine in je napisal zelo veliko kritik, gledaliških in literarnih. Predvsem pa je napisal mnogo literarno kritičnih esejev, ki so pustili v slovenski javnosti vidne sledove. Posebno je znano njegovo stališče v času jugoslovanske diktature in tedanja njegova knjiga »Kulturni problem slovenstva« (1932).

Pred leti je pokazal veliko razumevanje za zamejstvo in je tudi obljubil svoje predavanje v Dragi, ki pa se je potem zaradi bolezni ni udeležil. Zadnja leta je postal zelo politično angažiran in zelo sovražen do slovenske Cerkve.

V počastitev osemdesetletnice Josipa Vidmarja, književnika, kritika, esejista, politika in predsednika SAZU, so v Ljubljani pripravili zbornik, za katerega je prispevalo gradivo šestnajst avtorjev. Zbornik je uredil prof. dr. Anton Ocvirk.

OLTARNA MAŠNA KNJIGA V SLOVENŠČINI

Pred kratkim je izšel prevod rimskega misala v slovenščini. Nova oltarna mašna knjiga obsega 960 strani velikosti nekdanjih rimskih misalov. Izid prevoda je za slovensko Cerkev zgodovinski dogodek, saj smo z njim dobili uradna besedila mašnega bogoslužja v domačem jeziku, kar je otipljiv sad drugega vatikanskega cerkvenega zbora.

OB KONGRESU ZVEZE PISATELJEV JUGOSLAVIJE

Na kongresu Zveze pisateljev Jugoslavije so slovenski pisatelji v svojih posegih govorili hrvaško. To sta obžalovala slovenska predstavnika iz zamejstva Korošec Andrej Kokot in Tržačan Miroslav Košuta. Drugi tižaški predstavnik na tem kongresu, Marko Kravos, pa se je raje lotil obravnavanja Kocbeka (sic!), Rebuli in Pahorja, od katerih se je v svojem posegu distanciral, saj je iz-

javil, da je v Trstu in Gorici vseh literatov okrog dvajset in da se jih »res ne da stlačiti v isti koš.« Hvala Bogu, res ne! Izjavil je tudi, da »se prevelika teža odgovornosti in psihična preobremenjenost rada sprostita v mističnih oblakih mesijanske politične avanture.« Skratka, če smemo Kravosa interpretirati in če nismo morda tudi mi »psihično preobremenjeni«, se zdi, da se je Pahorju in Rebuli — preprosto povedano — od utrujenosti zmešalo.

+ INŽ. ANDRO ČOK

V ljubljanski kliniki je za posledicami hude prometne nesreče umrl v soboto 4. oktobra inž. Andro Čok, profesor matematike na openski srednji šoli »Srečko Kosovel«. Pokojnik, doma iz ugledne svetoivanske družine v Trstu, zapušča ženo in štiriletno hčerkico Nado.

IVAN OMERSA — BISEROMAŠNIK

Konec junija je praznoval šestdesetletnico mašništva duhovnik Ivan Omersa, po rodu iz Tržiča na Gorenjskem. Skoraj vse življenje je prebil v župniji Sv. Jakoba v Trstu. Po njegovi zaslugi so v tej župniji skoraj vso fašistično dobo peli in molili v slovenščini.

SLOVENCIPRVI KRVO- DAJALCI

V socialistični republiki Sloveniji je nad štiri sto tisoč krvodajalcev, tako da je že vsak 18. Slovenec krvodajalec. Slovenci sodijo po številu krvodajalcev in darovane krvi že tretje leto v sam svetovni vrh. Med prostovoljnimi darovalci krvi je 4,7 odst. vseh prebivalcev. Pred Slovenci so v svetovnem merilu le Finci s 5 odstotki krvodajalcev, v kar pa so vštet tudi njihovi vojaki.

SLOVENSKE KMETIJE SE STARAJO

Ljubljansko Delo je objavilo zanimive podatke, iz katerih je razvidno, da 40 odstotkov slovenskih kmetov šola vse otroke, le 35 odstotkov jih pa obdrži enega ali več otrok na posestvu.

MOČVIRJA V SLOVENIJI

V Sloveniji je blizu 150 tisoč hektarov zamočvirjene zemlje. Čez pet let naj bi izsušili 17 tisoč hektarov in jih spremenili v rodovitno površino.

+ DR. RUDOLF KOLARIČ

7. junija je umrl dr. Rudolf Kolarič, univerzitetni profesor v pokojnici.

oceneoceneoceneo

Začetek sezone SSG:

A. LESKOVEC: DVA BREGOVA

Kakor smo veselo pozdravili začetek sezone, ko je s slovenskim delom gledališče pristopilo k svojemu začetku, tako smo postali ob prvih predstavah nekoliko skeptični. Režiser Babič ni namreč oživil tiste Leskovčeve drame, ki jo imamo v mislih, ampak naredil iz nje špektakel, ki je bil gledavcem sicer všeč, vendar pa skoraj niso spoznali iz predstave problematike Leskovčeve drame. Ni bilo čutiti tiste notranje razdvojenosti v osebah, pa tudi zunanje ne, tisto kar je bilo važno za ekspresionistično ustvarjanje pri nas in v svetu. Lep lik je ustvaril Anton Petje v Macafurju, a potem ga je režiser pognal v revolu-

cionarja. V glavnem so tudi ostali igralci rešili svoje vloge, eni bolje, drugi slabše. Kostume je izdelala Marija Vidau, sceno je zamislil Demetriji Cej, glasbo pa Aleksander Vodopivec.

Slovenski oder:

DOBRIČANIN: SKUPNO STANOVANJE

Slovenski oder je pripravil za to sezono brez velikih obetov in napovedi veseloigro Dobričanina Skupno stanovanje. Igra je skrbno naštudival in jo igra zdaj po prosvetnih domovih z velikim uspehom. Ljudje si pač želijo sproščenega smeha in duhovitih domislic. Vsega tega pa je komedija polna. Do zdaj so veseloigro igrali v Gorici, v dvorani v ulici Donizetti in pri Sv. Ivanu. Povsod z velikim uspehom.

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA (nadaljevanje)

Vinko Beličič

Tržaški pesnik in pisatelj Vinko Beličič je izdal letos februarja pri založbi Tabor v Trstu deseto leposlovno knjigo — NEKJE JE LUČ. Obsega 122 strani in je izšla v petsto izvodih.

V novi knjigi se je Beličič spet povrnil v rodno Belo Krajino, zaključil usodo svoje matere in prikazal razvoj revolucije v tej pokrajini. Čeprav je očitno, da gre za avtobiografsko delo, je mater poimenoval Tomečka, sebe pa Apa Judnič, ker je hotel poudariti, da je drugi del podoba tudi ostale Slovenije. Oba dela sta skoraj enaka po dolžini, oba sestavljena iz desetih črtic ali podob, oba pa povezuje in zaključuje Epilog.

Prvi del ima naslov *Tomečka*, to je pisateljeva mati, ki je osrednja oseba tega dela. Avtor je prikazal njena poslednja leta, in sicer od trenutka, ko je izobesila ob italijanski zasedbi Bele Krajine belo zastavo, kakor je bilo ukazano, do smrti. Zgodaj je ovdovela in ostala sama v skromni hišici s slamnato streho in kosom zemlje v samotni Grbini, vendar je sina doštudirala in upala, da se ji bo končno življenje nekoliko nasmehnilo. Toda prišla je vojna, tuja zasedba, sin Apa pa se je le vrnil živ iz kratkega spopada in začel kmetovati, ker na službo ni bilo mogoče misliti. Sosed mu je posodil kravo, da sta imela vsaj mleko, popravil in pobelil je hišico, nekaj zaslužil z lekcijami, poročil se je in kazalo je, da bodo že kako prebili težke čase. Toda pojavili so se prvi partizani, ubili nekaj idejnih nasprotnikov, obiskali tudi Apa in ga vabili k sodelovanju, ta pa se je iz idejnih razlogov umaknil z ženo v Ljubljano. Mati je počasi hiralá in končno obležala. Stregle so ji dobre sosedice, dokler ni čisto mirno »prestala, kar je vse žive še čakalo«.

Ta del je neke vrste pesem v prozi. V vsakem poglavju ali podobi je malo zunanjih dogodkov, vse pa je ovito v močno pesniško in lirično občutje, da so nekatere podobe pravi biseri (Sama, Žrven). Čeprav ni epske širine, pa je Beličič le nakazal glavno dogajanje doma in v svetu: zlom Jugoslavije, vsesplošna zmeda, okupacija, selitev Kočevarjev na Štajersko, Slovence pa v Srbijo, razvoj Osvobodilne fronte, položaj na evropskih bojiščih idr. Ob vsem tem živi pesnikova rodna Bela Krajina v vsej svoji polnosti in spreminjajoči se lepoti, Beličič vidi povsod njene drobne lepote in posebnosti ter jih skrbno prenaša v knjigo hkrati s ptičjim petjem in različnimi glasovi v travi. Najlepše je upodobil mater, ki mu je bila vse, cdkar je kot otrok izgubil očeta. Plastično je poustvaril njeno osamelost, njeno stradanje zadnje leto in njeno smrt, ki je preprosta in mogočna.

Drugi del ima naslov *Drevesnica*, ker pravi pisatelj: »V Beli Krajini so se počasi naselile vse Frontine usta-

nove: politične, vojaške, propagandne, gospodarske in kulturne. Dežela je postala zares nekaka drevesnica... preizkuševališče za razne sklepe in odloke: če se ta ni obnesel, se bo mogoče novi. Tu so se oblikovali in pripravljali bodoči funkcionarji raznih strok in stopenj.« Ker je bila deželica odmaknjena, so jo okupatorji puščali skoraj pri miru, toda ob pobijanju nasprotnikov se je pojavil odpor v obliki vaških stražarjev in pozneje domobrancev. Za ta del navaja Beličič kot vir lastne doživljanje in spomine ter knjige avtorjev Fajfarja, Vogriča in lžanca, ki so pisali o dogajanju v Beli Krajini z različnih zornih kotov. Tukaj zgodba ne teče strnjeno, vendar je vse usmerjeno v to, da poustvari trpljenje in strah medvojnih let. Vidi se, da je pisatelj besede izbiral, da je hotel biti pravičen do vseh.

▼ **Epilogu** je povzetek in razlaga naslova. Ob koncu vojne je nudila Bela Krajina tole podobo: »v bojih, internacijah, zaprtih ali drugače je zgubilo življenje 2.086 ljudi (8,25 odst. prebivalstva); popolnoma uničeni stanovanjski ali drugačni zgradbi sta bili 2.702; s požigi ali z bombardiranjem je vojna prizadela 108 naselij (42 odst.). Od teh naselij jih 24 ne bo več oživel.« In naslov: Ako namreč dvajset do trideset tisoč bratov in sester enega najmanjših evropskih narodov iz odpora, protesta in straha pred osvoboditelji vse pusti in se umakne v tujino, a tisoči drugih, ki ne zmorejo ločitve ali so že v pasti, sklonijo hrbet in glavo ko pred neurjem, zagrne slavalok zmage senca in ostane na njem. Senca pa spričuje, da je nekje luč.«

Valentin Polanšek

Koroški pesnik Valentin Polanšek je do zdaj izdal tri pesniške zbirke: *Grape in s once*, *Karantanske in mladinske Činček* ter knjigo črtic *Velike sanje malega človeka* (glej Mladiko 1968, št. 9, 1973, št. 5-6, 10). Proti koncu leta 1974 je izšla pri Državni založbi Slovenije v Ljubljani njegova četrta pesniška zbirka LIPOV BOGEC.

V zbirki je 50 pesmi, razmeroma veliko, če pomislimo, da so nastale v zadnjih treh letih, po Karantanskih, kjer jih je bilo samo 38. Pesmi so razdeljene v pet skoraj enako dolgih ciklov.

V prvem ciklu je deset pesmi iz koroškega življenja, ki se počasi iz kmečkega spreminja v delavskega. V tem je značilen *Nekrolog na poslednjega orača*, kjer pravi: »V moji gorski grapi / zaropota samo še tuintam / poslednji mlin, / letošnjo vigied / je spregel / še zadnji orač.« Nad pol stoletja se je mučil z zemljo, vanjo je zakopal svojo mladost, pesem in kletev, starše, ženo in otroke. »Po naših kmetijah / je odtelevizila / nekdanja molitev, / prstena trdnost: / 'Daj nam danes / naš vsakdanji

kruh'...« Kruh kupujejo od tujca kakor vse drugo, njive so postale pašniki, jutri bodo morda gozdovi. Upokojenec poseda pod kostanjem blizu pokopališča in se dolgočasi. Drug drugega gostijo in uživajo toliko neslanosti in grenkobe. »Predosledni demonstranti / zginejo v zaporih«, radovedneži se poskrbijo po svojih stanovanjih, neobveščenci se porazletijo. Starec »ždi v svoji enostavni večnosti«. Pesnik bi legel »na mrzlo grudo / in zapustil / bolesterne vroče misli / v slani«.

Drugi ciklus je najdaljši — 13 pesmi — in prinaša nekaj osebno izpovednih pesmi in več realističnih podob iz življenja. Avgust »je izjokal mojo mladost«. Nič več ne bo gojil svetobolja: »Od zdaj naprej / bom bela vrana, / ki bom vsaki vrani / izključal oči.« Tujec ga gleda, ker ve, »da tak blodnež nikdar ne bo dospel / do rešilne oaze«. Dalje prikazuje štiri igralce taroka, delikatesno trgovino, gledališko predstavo, najlepšo jesen, ki je za soseda z rakom zadnja, reklamo, ki se je vrnila vsepovsod, svojevrsten veter, ki prinaša ugled in bogastvo, zavist in strast, ustvarja tatove in norce; sredi pokošenelega travnika gleda umiranje cvetic, bobnar vsak večer »razdraži občinstvo / do prijetne blaznosti«, z nasmehom so pokopali »solznodolstvo«.

V tretjem ciklu poje o sebi (10 pesmi). Pravi, da se odtuja sebi, sam je, »zasut / do vratu / z razbitinami / lastnih polomij«. Rad bi zapel tako pesem, »da bo premagala / vso jokavost in nalezljivo ponižnost, / da bo pometla / vse malodušje / in upepelila / vso laž / v meni, / v tebi, / v naših — / pesem vžgimo, / da bi zadonela / za današnji dan, / za jutrišnji svet, / za pojutrišnje življenje! / In ostal / bo odmev / v srcih, / kakor bi / objemal / dober človek / dobrega človeka!« Samemu sebi ni več uganka. Maja imamo zvrhano polne »ladje upanja«. V cvetočem drevoredu je bil sproščten kot kokoč. Samo spal bo v sobi, podnevi bo hodil po naravi. Spomladi lahko odvržemo vse zimske skrbi. Ptič je srečen, pesnik žalosten.

V četrtem ciklu je sedem pesmi s skupnim naslovom *Zunaj svoje sence*. Tukaj vabi kogarkoli, naj pride k njemu, da ne bo tako sam. Po nenadnem obisku so vsi odšli, samo strah in bolečina ne. Preostajata mu le jok ali smeh. Sonce bo razdelil med vse družinske člane, da ga bodo dajali drugim. »V sebi nosiš strah pred peklom, / upanje za nebesa / ali vsaj tolažbo za vice.«

V petem ciklu je deset pesmi s skupnim naslovom *Lipov bogec*. Tukaj je stisnjena v pesem vsa sodobna bridkost koroških Slovencev, pesmi so pretresljive, brezupne, le v zadnji je namig na upor. Nebožjim mlinom pomagajo Nemci in Bindišarji, da so pokopali materinščino: »Bilo je rojstvo / koroškega Slovenca, / ki ne zna / slovensko.« Pred pol tisočletja je rekel vojvoda Ernest Železni, da ne razume slovenščine, od tedaj so dali Korošci raznim gospodarjem vse, tudi sebe. Ne razumejo našega jezika, imajo pa nas radi, »ker baje vsi Slovenci / itak nemško znajo«. Ne spoštujejo mirovne pogodbe: »Dežela ob Dravi / je zbirališče / naših nevidnih in vidnih solza« Zgorevamo od turških vpadov, oče mu je zgorrel v taborišču, ded doma, zdaj smo »žive plamenice / v obdravskem prastrahu«. Koroška zgodovina je vsa osramočena in dežela je »mnogim za protiutež / zgubljenim pokrajinam / ob Severnem morju«. Na Koroškem

»je vse navkreber«, Slovenci odhajajo navzdol, Nemci po cestah navzgor. Na Koroškem mora biti vse »tajč«. Od zasedbe Koroške po Bavarcih so imeli oblast: »Nemci na tem svetu, / Slovenci tolažbo za oni svet.« A pride čas, »ko se mali ljudje strnejo«, in Slovenci ne bodo več klečali in kimali.

Zbirka je sodobno aktualna, posebno v zadnjem delu bridka tožba narodnega manjšinca, ki mora brez moči gledati zatiranje svojega naroda. Ostaja mu samo pesem in z njo bi rad vlil rojakom poguma in samozavesti. V teh razmerah je tudi sam razklan in brez opore, česar ne napravi tujec, pomaga potrošniška miselnost, ta trga ljudi od zemlje, ki jih je držala kot s koreninami, da so vztrajali v narodni zavesti in stari trdnosti. Toda Polanšek je toliko pesnik, da je ustvaril prave elegije, ne pa kakih papirnatih protestov.

Pesniški izraz je preprost, domač, z rahlim koroškim nadihom, stavki so razmeroma dolgi, verzi prosti. Nekateri primere so sveže in samonikle, prav tako metafore, npr.: nekdanja večerna molitev na kmetih »je odtelevizila«; kmečka poštenost in moška beseda mu je »prstena trdnost«; »na obronkih tvoje sreče« bi se rad ulegel »v svileni zavesti«; transparentni demonstrantov so obešeni »na konice ostankov našega obdobja«; glasovi so »konjederska nujnost«; pokošena trava je »zelena mrtvina«....

Ace Mermolja

Goriški pesnik in študent slavistike in primerjalne književnosti na ljubljanski univerzi Ace Mermolja je izdal leta 1972 *Pesniški list* (glej Mladika, 1972, 138), marca 1975 pa je izšla pri ZTT njegova prva pesniška zbirka NOVA PESHARICA. V knjigi je 41 pesmi, ki so razdeljene v pet ciklov.

V prvih treh ciklih vlada nekako »cigansko veselje«, ki ga razglša že v uvodni pesmi *Naj živi moj poizkus, moje cigansko veselje!* Tu pravi: »In že dam pametno glavo / za skodelico kave, / paradiz za pivo, / dojke zamenjam za slavo / in v misli na večne poljane / sadim radič in zelje.« To so robate popevke v duhu Jenka mlajšega in ljudske pesmi iz kroga »viž«, napisane iz fantovske prešernosti in kljubovalnosti, češ »mi si ne upamo peti o vsem«. Lahko bi jih primerjali moštu, ki vre in se kali, a postane šele po pretočenju in negi čisto vino.

V četrtem ciklu govori o pesmi in pesništvu. Pesniška beseda rada zbeži, »najdeš jo v košu za stare stvari / ali ob vrčku piva«. »Morda so moji stihni vredni figo«, vendar ga to ne boli, »saj pesništvo je taka igra, / ki se muke veseli«. V *Pesmi* pa takole označuje pesem: »Pesem je nališpan račun, / revna fantazija, / cingljanje srčnih strun, // je stisnjena bolester, / visoka sleparija / ali težka vest. // Le včasih je še dobro vino / in vonj po travi. / Navadno je vprašanje, / ki si ga Mica ne zastavi.«

Zadnji cikel je družbeno angažiran in kritičen. Resnica »ljubi toplo hišo / in skromen avto v garaži«. Junak našega časa / »se zdi gospod, / morda pa je navačen fičfirič. / Z besedo je povsod, / v resnici ga ne zbode nič... V žepu ima vse filozofije, / šop denarja, / avto-

mobilne ključke / in naslov neke Marije.« Profesor v pokoju si: »sam pere, lika in kuha« in ne razume sveta. Nevaren je »sploh vsak gospod, / ki mu je življenje denar«. Pesnik je zavrzel pesniško ime, poklicni obup, iluzije in »v navadni obleki čakam Lucijo«. Resničnost »ima neizprosno podobo / in v njej stalno živish«. Nasilje »je zavito v smeh / gole žene«. Fašizem »ni le oblast«, je »noč«. »Resnice spijo, site obljub / in neplodnega vrenja.«

Zbirka je napisana v vsakdanjem pogovornem jeziku, zato besede niso izbrane in pesnik tudi ne išče izvirnih primer in podob. Verzi so sproščeni, le tu pa tam srečamo rimo. V celoti je zbirka premalo izbrana in prečiščena ter ne kaže napredka v primeri s Pesniškim listom.

Marij Čuk

Tržaški pesnik Marij Čuk se je predstavil javnosti leta 1973 s *Pesniškim listom* (glej Mladika 1974, 117-118), leta 1974 pa je izšla pri Državni založbi Slovenije v Ljubljani njegova pesniška knjiga ŠUMENJE MODREGA MAHU. Na 52 straneh je 36 pesmi, razdeljene v tri cikle: Šum, Modro in Mah.

Pesnik je sam izjavil, da so nastale pesmi v preteklem letu in da jih je vrgel na papir in objavil »brez važnejših popravkov«. V njih je močna socialna in politična angažiranost, npr.: »Čile je padel. / Dvigimo krik do

neba...« Ali: »Satan je prevzel tisočletno oblast. / In mi se klanjamo rogonoscu / črnega obraza... Danes častno tega, / jutri onega / in tako naprej in tako naprej.« Boli ga sedanost, brezbriznost vseh, ki se ženejo za materialnimi dobrinami. Tudi sam bi bil rad brezbrizen, »konec koncev — kaj mi mar«, vendar ne more biti, pravico ima »povedati svoje«, pravico ima »pisati pesmi«. Sekira, ki reže, ne pomaga, »vsem bi morali spustiti kri / kot Krjavelj svoji kozji«. Zakopal bo bojno sekuro, »kajti proti noči se ne moreš boriti«. Vse je tako črno, povsod so same sence.

Najznačilnejša in morda najboljša pesem je *Singapur*: »Singapur, Singapur, / kraj nesreče in miru, / ki se pretakaš po žilah / temnega popotnika. / Singapur je kot roža, / dokler je ne utrgaš — blesti, / domovina lepih sanj, / črnih oči in resnega nasmeha. / Singapur z rdečimi usti, / blede planjave na preprogi, / zelene gosence v srcu, / solze ne morejo teči. Singapur v meni, / večno zasidran v mesu, / Singapur, Singapur...«

To je sanjska pesem, pesem hrepenenja po nedolocenem kraju, pesem lepe Vide po tujini in sreči.

Zbirka je modernistična, precej hermetična, vendar pa so posamezne primere izbrane in žlahtne, le da so prevečkrat samo nanizane, ne dovolj domišljene, zato ne nudijo zaokrožene predstave, čeprav pesnik poudarja, da je »vsebinska važna« (prim. Pogovor z Marijem Čukom, Lit. vaje, XXVI, januar 1975, 36).

(Dalje)

oceneocene

ARDUINO CREMONESI: CELJSKI GROFJE

V 63. številki revije Iniziativa isontina je marljivi preučevalec slovenske zgodovine prof. Arduino Cremonesi iz Vidma objavil kratek opis celjskih grofov, njih pomen za današnji čas in odmev v slovenskem slovtvu do najnovejšega časa. Topel je zlasti prikaz tragike vdove Katarine Brankovič, žene zadnjega celjskega grofa Ulrika. Katarina se je borila za poslednjo posest, grad Belgrado v Furlaniji, ali pa za to, da bi končala svoje življenje pri sorodniku, goriškem grofu Leonardu. Usoda pa ji je namenila drugo pot. Umrla je v neznanem kraju v južni Srbiji. Tak je bil konec družine, ki je na Slovenskem tekmovala z mogočnimi Habsburžani.

Marljivi preučevalec prof. Cremonesi zasluži vso pohvalo, ker zavzeto predstavlja italijanskemu svetu slovensko zgodovino. Začel je s to-

plo pisano knjigo o duhovni dediščini oglejskega patriarhata, v kateri je predstavil Furlanijo, vso Slovenijo in Koroško kot verno duhovno dediščino nekdanj tako mogočnega Ogleja.

Isti pisec je v Vita Cattolica dne 5 aprila 1975 opisal pomembno slovensko-hrvatsko zmago nad Turki pri Sisku dne 22. junija 1593. Ta zmaga je pomenila dokončen odklik turške nevarnosti. Obzidje krščanske in evropske omike je vzdržalo, to je bil pravi antemurale christianitatis, ki je obvaroval srednjo in zapadno Evropo pred turškim uničenjem. Cremonesi je zapisal, da se morajo tudi Furlani zahvaliti junaškim borcem pred Siskom, da je bilo Furlaniji prihranjeno marsikatero gorje.

Isti pisec je predstavil javnosti novi zgodovinsko-umetniški vodič po Vidmu (Udine) in se ne brani priznati, da ima marsikatero ledinsko ime v Vidmu slovensko očetovstvo, in da je v Vidmu že okoli leta 1200 družila bratovščina sv. Hijeronima tamošnje slovenske prebivalce (Fraterna di S. Girolamo degli Schiavoni).

MAKS ŠAH

Razstave:

MARJAN KRAVOS

Te dni je prvič razstavljal v svojem rodnem mestu naš znani kulturni delavec na vseh področjih, Marjan Kravos. Končal je akademijo za likovno umetnost v Ljubljani, pred nekaj dnevi pa še specializacijo in vmes je razstavil kakih deset svojih najnovejših del. Ta se odlikujejo po finisi in preciznosti izdelave, po enostavnosti motiva, saj je posvetil likovno pozornost zavrženim stvarim, cunji, ki se je komaj kdo spomni.

TONE MIHELIC

Ob farnem prazniku je v Zgoniku razstavljal svoja najnovejša dela Tone Mihelič, ta naš večni popotnik od Trsta do Benetk pa Pariza in drugih italijanskih mest. Tone Mihelič prejema likovne nagrade za svoja dela, toda za slike naše krajine, od Žabnic do Zgonika, pa ni nagrad. Za te slike so za slikarja samo razstave in celo razstave v naših vaseh. Tako se oblikuje estetski čut naših ljudi za umetnost in smisel zanjo.

(nadaljevanje z 2. strani)

4) »Blejska polka« je bila sicer res samo sigla neke posamezne rubrike. Kar nekako mimogrede pa je postala v zavesti poslušalcev skoraj nekakšna glasbena vizitka celotne postaje, ki svojega prepoznavnega akustičnega znamenja nima. Kjerkoli na dometu radijskih valov je znana melodija povedala poslušalcu, da se oglašča slovenska postaja na valu 306,1 m. Bili so časi, ko so poslušalci na oni strani meje to polko utišali, saj je nepoklicanemu ušesu povedala, na katero postajo imajo naravnani kazalec.

5) Dosedanja sigla je imela bistveno značilnost glasbenih napovedi: bila je izključen posnetek, ki ga ni bilo moč nabaviti ali poslušati nikjer drugje kot le ob napovedi točno določene oddaje. Nova sigla pa je na komercialni plošči, ki jo je moč kupiti in poslušati še marsikje.

6) Spremembe sigle niso mogli narekovati razlogi kakovosti, ker med Avsenikovo polko in to napol tržaško napol dalmatinsko popevko ni kakih bistvenih kvalitativnih razlik. Če bi že prav hoteli cepiti dlake, bi celo dejal, da je po aranžmaju manj slovenska — kar ni seveda nič strahšnega, a velja tudi zabeležiti.

7) Po vsem tem ne razumem, čemu se je po treh desetletjih tradicije in prijetnih spominov pokazala potreba po nenadni novosti.

Ne vem, kaj je Radio Trst A s tem pridobil. Vem le, kaj je izgubil, čeprav v malem.

Sledi podpis

★

LISTNICA UPRAVE

M. Šušteršič: Že 8.1.75 smo prejeli znesek za letošnje naročnino. Vse je torej v redu, hvala!

P. Makuc: V redu smo prejeli naročnino za letos; lanska pa še ni krita.

TOKRAT SO ZA TISKOVNI SKLAD MLADIKE DAROVALI:

G. Gherdina, 3 000; dr. M. Klinc, 1.400; K. Martelanc, 500; prof. J.R., 10.000; N.N. iz Sovodenj, 1.000; M. Bartol, 500; L. Burješ, 3 US dol.; Milan Martinčič, namesto cvetja na grob pok. Dušana Černeta, 20 US dol.

Izjava, ki je vznemirila zamejce

Podpredsednik južnotirolske stranke SVP dr. Brugger je izjavil, da bodo Nemci ob eventualnem prihodu italijanske komunistične stranke na oblast zahtevali samoodločbo in se prek nje gotovo odločili za Avstrijo.

Ta izjava je dvignila mnogo prahu v Italiji in tudi med Slovenci v naši deželi. Nekje se je šušljalo, da bomo tudi zamejski Slovenci šli po tem zgledu in zahtevali v tem primeru plebiscit za pripadnost k Jugoslaviji. Je pa Boris Race baje odločno zavrnil taka namigovanja, zato ga je Karel Šiškovič takoj obtožil antijugoslovanstva. Slednji si namreč zadnje čase lasti pravico določati, kdo je Jugoslovan in kdo antijugoslovan. (Glej njegov članek v Naših razgledih 4. julija letos).

Ob slovenski poroki

Tržaški občinski odbornik in tajnik Slovenske skupnosti dr. Dolhar je v avgustovski vročini poročil pokrajinskega svetovalca Slovenske skupnosti Brezigarja. Domač obred na tržaški občini je občinski odbornik opravil stoje in v slovenskem jeziku. To je prisililo podžupana Giuricina (izvoljenega na italijanski socialistični listi), da je vprašal za razčiščenje in mnenje sodne oblasti, ker da zakon ne dovoljuje poroke v slovenščini. O tej prvi slovenski poroki na tržaški občini se bo morala torej sodna oblast izreči, ali je bila ali ne zakonita. Ob tem dogodku je Čuk pravzaprav spoznal slovensko revščino vseh tistih parov, ki so se doslej raje poročali v italijanščini na občini kakor pa v slovenščini pred domačim župnikom. Res lepa in bojevita načelnost!

Ob poroki Dolhar-Brezigar nas pa skrbi naslednje: če bo sodna oblast ugotovila, da je bil obred na občini neveljaven, ker je bil izvršen samo v slovenščini, kje in pred kom se bo Brezigar še enkrat poročil?

Udarnost pa taka

Potem ko je bil L. Volk vrsto let odgovoren za kmetijska vprašanja na tržaški pokrajini, je sedaj, ko je le navaden svetovalec, z vehement-

Čuk na obelisku

nim vprašanjem predsedniku pokrajine načel vprašanje škode, ki jo našim njivam in ogradam povzročajo nedeljski meščanski izletniki. Najbrž bo zdaj v nekaj dneh predsednik rešil vprašanje, ki ga omejnjeni odbornik ni mogel rešiti leta in leta.

Zvedeli smo tudi, da ima Volk pripravljeno že drugo vprašanje: gre za takojšnje asfaltiranje in razširitev vseh pokrajinskih cest, kar ga kot bivšega odbornika za javna dela seveda posebej zanima!

Zakaj naj bi bili živčni?

»Čeprav še nimamo ustreznih različnih zakonov, je to načelo veljavno in obvezuje vse javnopravne ustanove kot izraz najširšega delovanja med tukaj živčnima narodoma.. (Tiskarska napaka v PD dne 31.8.1975, ko govori o Paulinovem govoru v goriškem občinskem svetu).

Festa de L'Unità na Proseku

Na Proseku je krajevna sekcija PCI-KPI sklenila prirediti festo de L'Unità prav na dan tradicionalne vaške Marijine procesije. Vzdušje je bilo zelo konkurenčno in nič v stilu zgodovinskega kompromisa. Ko je na cerkvenem stolpu prek zvočnikov utihnila pesem Marija skoz' življenje, je na zabaviščnem prostoru tik pokopališča še močnejše zadonela Bandiera rossa. Cela dva dneva so tako komunistični zvočniki ob pokopališču odgovarjali cerkvenim zvonovom in Marijinim pesmim, ki se te dni vsako leto tradicionalno oglašajo iz cerkvenega stolpa.

Pa je Bog štrafal motilce cerkvene pobožnosti: udarilo je neurje, ki je prekinilo električni tok in prireditve na festi de l'Unità, medtem ko se je procesija nemoteno razvila po vasi kot vsako leto. Nič zato, če je morala Mati božja pod rdeče komunistične zastave in italijanske propagandne napise, saj je v zgodovini Proseka videla še marsikaj hujšega.

zasmehindobrovoljozasmehindobrovoljo

Rubež gre skozi Rožno dolino v neko vas zarubit živino kmetu. Na poti se mu pridruži človek, ki se mu predstavi kot vrag. Rubeža to nič ne moti. Kmalu se tako sprijaznita, da se začneta celo tikati.

Ko sta prišla do vasi, sta zagledala kmetico, ki je okopavala na njivi krompir. Na koncu njive je sedel njen otrok in se drl in jokal na vse pretege.

»Da bi te pobral ta črni, ker se brez vzroka dereš!« je vzkliknila mati.

»Vzemi otroka, ki ti ga mati ponuja!« pravi rubež vragu.

»Mati ne misli resno,« odgovori vrag, »tako je rekla samo v hipni jezi.«

Gresta dalje in zagledata, kako teče z nekega dvorišča krava naravnost na ječmenovo njivo. Za njo hiti kmet in kriči:

»Ti salamenska žival, da bi te pobral zlodej, ko mi delaš tako škodo!«

»Zakaj ne vzameš krave, ki ti jo kmet ponuja,« pravi rubež.

»Ne morem,« odvrne vrag. »Tudi on ne misli resno.«

Prideta v naslednjo vas in pri neki hiši ob cesti stoji na pragu kmet. Ko zagleda rubeža, začne kričati na vse grlo:

»O, da bi te zlodej odnesel, preden si prišel!«

Zdaj reče vrag rubežu:
»Vidiš, ta kmet misli resno in zdaj boš šel z menoj!«

★

Borzni agent pride pred nebeška vrata, pogleda skozi okno in vidi sv. Petra, ki bere pri oknu večerno izdajo »Nebeških novosti«.

Borzni agent potrka in vpraša sv. Petra: »Koliko časa traja pri vas ena minuta?«

»Ena naša minuta traja sto let na vaši zemlji,« odvrne sv. Peter.

»Koliko pa velja vaša valuta?« vztraja borzni agent.

»Zelo veliko,« odvrne sv. Peter. »Za eno našo stotinko dobite na primer na vaši banki milijon italijanskih lir.«

»Prosim, podarite mi stotinko!« prosi borzni agent.

»Tako,« odgovori sv. Peter, »pocakajte samo minuto!«

★

Pri Bogatajevih je izbruhnil požar v stanovanju. Vsi so planili pokonci in gledali, kako bi hitro prišli ven. Samo gospa je ostala mirna. Z vidnim zadovoljstvom se je obrnila k možu ni rekla:

»Pridi, greva! Se zavedaš, da vsaj dvajset let že nisva šla skupaj iz hiše?«

Na šoli razlaga katehet čudež, Da bi učenci bolje razumeli, jim dà primer in pravi:

»Če grem v zvonik in se vržem z njega, pa ostanem nepoškodovan, kaj je to?«

»Slučaj,« odgovori eden izmed učencev.

»Prav,« odgovori katehet, »pa grem spet v zvonik, se vržem dol, pa ostanem cel in zdrav. Kaj pa to?«

»To bi bila sreča,« odgovori drugi učenec.

Katehet ne obupa:

»Poslušajte, otroci,« pravi, »še enkrat grem v zvonik, se vržem dol, pa ostanem popolnoma zdrav.«

»To pa bi bila že praksa,« odgovori učenec v prvi klopi.

R A Z P I S

1. Revija Mladika razpisuje

IV. literarni natečaj

za izvirno še neobjavljeno črtico ali novelo poljubne vsebine, z željo da bi dela odražala življenje, delo in običaje tukajšnjih ljudi in da bi kar najbolj odgovarjala konceptu te družinske revije.

2. Na razpolago so sledeče nagrade:

Prva nagrada: 50.000 lir

Druga nagrada: 30.000 lir

Tri enake tretje nagrade po 15.000 lir.

3. Rokopise je treba poslati v dveh tipkanih izvodih s priporočeno pošiljko na naslov MLADIKA, ul. Donizetti 3-I, 34133 TRST, do 15. decembra 1975.

4. Ocenjevalno komisijo sestavljajo univ. prof. in kritik Martin Jevnikar, glavni urednik revije prof. Jože Peterlin, pisatelj prof. Alojzij Rebula, pesnik Albert Miklavc in pesnica Ljubka Šorli - Bratuževa. Mnenje komisije je dokončno.

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku — Prešernovem dnevu na javni prireditvi in po časopisju ter bo sporočen z osebnim pismom.

Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost

POSEBNI POPUSTI!!!
OBIŠČITE NAS!!!

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Korsič

Anton Korsič

Oprema
za terase in vrtove

T R S T

Prodajalna:
ul. S. Cilino, 38
telefon 54390

Dom in delavnica:
ul. Damiano Chiesa, 91
telefon 725757